

není třeba studovat — jen přečíst —
Arco = libretista 1. opery ve střední Evropě
PRAHA 5.2.1617

Giovanni Vincenzo d'Arco - křesťanský rytíř s múzou a mečem

Phasma Dionysiacum

Petr Mat'á

Pokusit se přiblížit postavu Giovanni Vincenza d'Arco, před časem objevenou v souvislosti s významným hudebně-dramatickým představením, jež se konalo v Praze roku 1617,¹ znamená popisovat nepopsaný list. Hrabě, jehož životní souvislosti tvoří zajímavou kapitolu ve vztazích severní Itálie a střední Evropy kolem přelomu 16. a 17. století, se nedočkal zvláštní pozornosti ze strany historiků, a nezískal si ani zvláštní místo v rodové tradici, což byla nepochybně dáno i tím, že nezanechal potomky.² Objasnění souvislostí jeho života tedy nelze bez mravenčí práce, jakou tvoří shromažďování a vyhodnocování pramenů a zpráv různé proveniencie a jejich utřídění v ucelenou životopisnou skicu. Je to nicméně práce vděčná, neboť Giovanni Vincenzo představuje nesmírně pozoruhodnou postavu, jejíž životní příběh je bohatý na kulturní souvislosti: možným podílem na přivedení Giovanni Maria Filippiho ze severoitalského Dasinda do Prahy, přes zmíněné pražské představení roku 1617 až po účast hraběte při zakládání řádu *Ordo Militiae Christianae*. I tak životopisná skica Giovanni Vincenza nezůstane prosta bílých míst, neboť za daného stavu bádání nelze nárokovat úplnost a místy bohužel známe z celého příběhu pouhé útržky.

Hrabata d'Arco ve službách rakouských Habsburků

Severoitalský rod hrabat d'Arco,³ usedlý po staletí na strategicky významné jihotyrolské hranici, patřil ke svérázné společnosti italských *confinanti* na okraji zájmové oblasti rakous-

- 1 PETR MAŤA, *Das Phasma Dionysiacum Pragense und die Anfänge des Faschings am Kaiserhof*, in: Brigitte Marschall (red.), *Theater am Hof und für das Volk. Beiträge zur vergleichenden Theater- und Kulturgeschichte. Festschrift für Otto G. Schindler zum 60. Geburtstag*, Wien-Köln-Weimar 2002, 67-80. Některá další doplnění obsahuje česká verze článku: Týž, "Phasma Dionysiacum Pragense" a počátky karnevalového kalendáře na císařském dvoře, *Divadelní revue* 15/2 (2004), 46-55. Za zprostředkování materiálů z Biblioteca comunale di Trento, Collezione Segala (Archivio della famiglia dei conti d'Arco) (dále jen: Collezione Segala) jsem velkým díkem zavázán Romanu Turrinimu a Táně Václavíkové.
- 2 Portrét Giovanni Vincenza schází i v rozsáhlé rodové galerii v mantovském paláci Arků, kde se nacházejí nebo nacházely mj. portrét jeho otce a čtyř strýců, RODOLFO SIGNORINI, *La dimora dei Conti d'Arco in Mantova. Stanze i un museo di famiglia*, Mantova 2000, 299-302.
- 3 Naivní a hojnými omyly poznamenaná je práce KARL ANTON VON ARCO, *Chronik der Grafen des Heil. röm. Reichs von und zu Arco genant Bogen*, Graz 1886, navazující na neméně nepřesný oddíl v práci AGOSTINO PERINI, *I castelli del Tirolo colla Storia delle relative antiche-potenti famiglie*, vol. II, Milano 1835. Obě práce čerpají z rukopisných genealogií Ambrogia Franca a Antonia Gorelliho, které mi bohužel nebyly k dispozici. Interpretace bohatší a faktograficky spolehlivější je GERHARD RILL, *Geschichte der Grafen von Arco 1487-1614. Reichsvasallen und Landsassen*, Horn 1976, který však uzavírá svůj výklad rokem 1614. Bohužel jsem nemohl využít ani rodinný archiv d'Arků v Mantově, kde se patrně nachází další dokumentace, ani obsáhlou rukopisnou práci Erweina von Aretin (*Geschichte der Herren und Grafen Arco*), sestavenou v letech 1936-1945, o níž referuje GERHARD RILL, *Prosper Graf Arco, kaiserlicher Orator beim Hl. Stuhl 1560-1572*, *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs* 13 (1960), 1-106, zde 2. Řadu dalších informací - i když z velké části chybných - obsahuje profil hraběte v rukopisné práci Carla d'Arco *Famiglie Mantovane* z 19. století, uložené v Archivio di Stato di Mantova (vol. 1, s. 195).

kého arcidomu. Blízkost habsburských držav vytvářela kombinaci příležitostí a rizik, takže se vztah rodu d'Arco k habsburské dynastii utvářel poměrně ambivalentně. Na jedné straně patřili členové této rodiny k tradiční habsburské severoitalské klientele. I po celé první století existence habsburské monarchie vstupovali příslušníci rodu d'Arco do služeb dynastie jako dvořané, vojáci, diplomati. Na druhé straně však rod hrabat d'Arco dospěl v poslední třetině 16. století do vážného a zdlouhavého konfliktu s upevňující se zeměpanskou mocí tyrolské větve Habsburků. Po obsazení hradů Arco a Penede tyrolskými jednotkami roku 1579, vyprovokovaným násilnými událostmi v rámci rodu, hledali jeho někteří členové ochranu a zastání na dvoře Rudolfa II. v Praze a odvolávali se přitom na sporný říšský bezprostřední status svého hrabství. Souhra těchto okolností významně poznamenala životní dráhu Giovanni Vincenza i jeho početného příbuzenstva.

V 16. století se rod d'Arco velmi rozvětvil, takže v druhé polovině století žilo v mnoha rodinách potomstvo bratří Alessandra (†1544), Vinciguerry (†1547), Antonia (†1527) a jejich bratranců Paola (†1551) a Nicolý (†1547). V této stati nás nejvíc zajímá potomstvo Nicolý, známého humanisty, čítající kromě dcer šest synů. Právě Nicolovo potomstvo ještě v 16. století navázalo úzké vztahy se šlechtickými elitami habsburské monarchie mimo vlastní tyrolsko-italskou oblast.

Nejvýznamnější kariéru v habsburských službách uskutečnil nejstarší ze strýců Giovanni Vincenza, hrabě Scipio d'Arco (†1574). Ve čtyřicátých letech 16. století se prosadil do nejužšího kruhu dvořanů Ferdinanda I., na jehož dvoře od roku 1559 až do císařovy smrti zastával úřad nejvyššího komorníka. Navíc se stal jedním z jeho významných diplomatů, vykonavše mezi lety 1555 a 1568 čtyřikrát legaci do Říma, a zemřel ve Vídni jako osoba *che teneva pur molte amicitie* na císařském dvoře.⁴ Získáním jihomoravského panství Jaroslavice se Scipio pokusil vybudovat nové těžiště svého rodu v severních zemích monarchie, ale državu udržel pouze jeho syn Nicolò (†1595), komorník arciknížete Arnošta, který zanechal vdovu Ippolitu

4 GERHARD RILL, *Arco, Scipione d'*, in: *Dizionario Biografico degli Italiani*, vol. 3, Roma 1961, 796n.; *Nuntiaturberichte aus Deutschland 1572-1585 nebst ergänzenden Aktenstücken*, sv. 7: *Nuntiatur Giovanni Dolfins (1573-1574)*, ed. Almut Bues, Tübingen 1990, 645, 647 (citát).

Arco, detail Hraničního paláce [Palazzo del Termine], sídla Giovanni Vincenza d'Arco.

znat pouze z vyprávění. Z této větve hrabat d'Arco, potomků Nicolý (†1547), zůstali po roce 1595 naživu kromě několika sester a sestřenic pouze Giovanni Vincenzo, jeho starší bratr Pirro (†1634),⁹ dále dva bratrance Prospero a Scipione, synové strýce Giovanni Battisty, kteří ovšem oba zemřeli do roku 1610, a jejich potomstvo.¹⁰

Na dvoře Rudolfa II

Podle toho, co jeden z rakouských Habsburků o Giovanni Vincenzovi mnohem později, v roce 1617, uvedl v příměluvě za udělení plukovníckého patentu, přišel tento na svět *inter ipsos paeae parietes Augustae huius domus nostrae*,¹¹ tedy snad v blízkosti vídeňské rezidence Maximiliana II., při níž d'Arkův otec v sedmdesátých letech skutečně opakovaně pobýval, vyjednával o podmínkách převzetí římské legace.¹² Rok narození sice neznáme, avšak vzhledem k jeho životním osudům můžeme předpokládat, že Giovanni Vincenzo přišel na svět někdy kolem poloviny sedmdesátých let. V memoriálu, který členové této větve podali ve věci obsazeného hrabství v květnu 1584, se každopádně uvádí, že synové Massimiliana d'Arco nestrávil v Arco ani dva roky.¹³ Z dalších údajů v příměluvě z roku 1617 můžeme usuzovat,

5 Národní archiv (Praha), Morava, i. č. 2993, 3660, 3759, 3857.

6 GERHARD RULL, Arco, *Prospero d'*, in: *Dizionario Biografico degli Italiani*, vol. 3, Roma 1961, 794-796; týž, *Prosper*.

7 *Nuntiaturbichte aus Deutschland 1572-1585 nebst ergänzenden Aktenstücken*, sv. 7: Nuntiatür Giovanni Dolffns (1573-1574), ed. Almut Bues, Tübingen 1990, 341, 351, 358, 364, 383, 399, 424, 453, 475, 482, 490, 547, 645, 647; *Nuntiaturbichte aus Deutschland 1572-1585 nebst ergänzenden Aktenstücken*, sv. 9: Nuntiatüren des Giovanni Delfino und des Bartolomeo Portia (1577-1578), ed. Alexander Koller, Tübingen 2003, XX, 4, 51, 59n., 78, 101, 246, 251, 255, 287, 295, 330, 343, 394, 419, 443, 468, 475.

8 GIZA PALFFY, *The Kingdom of Hungary and the Habsburg Monarchy in the Sixteenth Century*, New York 2009, 86-88.

9 Že byl Pirro starší než Giovanni Vincenzo dokazuje skutečnost, že vystupuje ve jmenování hraběte Antonia d'Arco zástupcem obou hrabat z 18. září 1583, zatímco Giovanni Vincenzo zde musel být ještě zastupován svým poručíkem a strýcem Giovanni Battistou, Collezione Segala, BCTI-2586.83. Rovněž v ustanovení obou bratrů zástupci Giovanni Battisty d'Arco 3. září 1610 (tamtéž, BCTI-2587.1) je Pirro uveden před Giovanni Vincenzem.

10 Giovanni Giacomo d'Arco (†1624) je v literatuře často uváděn jako bratr Prospera a Scipiona (viz např. Arco, *Chronik*, 164). Byl však zřejmě synem Giovanni Battisty d'Arco (†1570) z druhé rodové linie, jak správně postřehl Rill, *Geschichte*, 281, a s oběma zmíněnými bratry jakož i Giovannem Vincenzem byl spřízněn jen vzdáleně.

11 Celá příměluva citována níže v pozn. 63.

12 Viz pozn. 7.

13 RULL, *Geschichte*, 215.

že byl hrabě již v mládí vychováván při dvoře císaře Rudolfa II., nastoupivšího na trůn roku 1576. Můžeme pouze spekulovat o tom, zda se výraz *in Aula Serenissimi [...] Imperatoris Rudolphi secundi [...] educatus*¹⁴ vztahuje k působení ve sboru císařových pážat, o němž však nemáme jiných zpráv, nebo ve společenství bratranců, synů strýce Giovanni Battisty, který se po letech strávených vojenskou službou usadil u císařského dvora,¹⁵ po smrti Massimiliana d'Arco 1582 se stal poručíkem obou jeho synů¹⁶ a zemřel v Praze roku 1588.¹⁷ V každém případě se zdá, že Giovanni Vincenzo strávil alespoň část svého dětství a dospívání při dvoře Rudolfa II., přeneseném roku 1583 z Vídně do Prahy. Tato skutečnost vcelku odpovídá situaci, které v hraběcím rodě nastala po obsazení hradů Arco a Penede jednotkami Ferdinanda Tyrolského 1579, kdy se právě císařský dvůr stal dočasným útočištěm členů rodu a baštou, odkud jeho členové vyjednávali s tyrolským zeměpánem o restituci svých majetků.¹⁸ Další podrobnosti ze života Giovanni Vincenza jsou teprve jeho začátky v roli vojáka. Podle pozdějších údajů o jeho osobě se po vyučení v jezdeckém umění zapojil do turecké války v Uhrách.¹⁹ Historik Mantovska Carlo d'Arco (1799-1872) ovšem přináší ve své ne vždy spolehlivé genealogické práci ještě další zprávy, které nedokážeme ověřit. Podle něj se prý Giovanni Vincenzo zúčastnil několika tažení Alessandra Farnese, španělského místodržitele v Jižním Nizozemí, proti francouzským hugenotům. Bojoval prý v jeho jednotkách, které znemožnily Jindřichu IV. dovést k úspěšnému konci obléhání Paříže (1590) a normandského Rouenu (1591) a byl přítomen i srážce u Caudebeku (1592), v níž byl Farnese smrtelně raněn.²⁰ Ať již tomu bylo jakkoliv, po vypuknutí patnáctiletého konfliktu mezi habsburskou monarchií a osmanskou říší v roce 1593 se Giovanni Vincenzo zapojil do bojových operací v Uhrách, aniž bychom ovšem znali podrobnosti o délce a intenzitě jeho působení při císařském vojsku. Paralelně s tím se Giovanni Vincenzo stal dvořanem Rudolfa II. Stolníkem byl nejpozději od léta 1594, kdy doprovázel dvůr Rudolfa II. na říšský sněm do Řezna,²¹ číšníkem pak od 1. října 1597 a podržel tento titul až do císařovy smrti.²² Mnoho podrobností o jeho pražském působení neznáme, avšak s jistotou můžeme říci, že bylo zářímováno širší vztahovou sítí, kterou rod d'Arco vytvořil na dvoře Rudolfa II. Její

14 Viz pozn. 63.

15 RILL, *Geschichte*, 213, 215.

16 Collezione Segala, BCT1-2586.83. Po jeho smrti se v roce 1589 jako poručík uvádí strýc (bratr matky Olimpie Guerrieri) Tullo Guerrieri, tytměz, BCT1-2545.2.

17 Giovanni Battista Bartolotti zaplatil 17. března 1588 pražské metropolitní kapitule *pro sepultura Illustrissimi Domini Domini Johannis Baptistae Comitis ab Arca* 20 tolarů. Téhož dne vystavil Lucas Nardus, kvardián minoritského kláštera sv. Jakuba na Starém Městě pražském, kvitanci na šest tolarů *pro obitu Illustrissimi Domini Comitis Joannis Baptiste de Arcu*, a jinou (20 tolarů) císařský altista a sákrstán bratrstva Nejsvětější svátosti Nicolò Bossi (Nicolaus Busius) za tři zpívané bohoslužby (*drey selämpfer*), které z císařského nařízení zpíval císařský zpěvák (*singer*) v kostele sv. Tomáše v Praze na Malé Straně, Collezione Segala, BCT1-2540.23; BCT1-2532.19, BCT1-2526.10. Na památku Giovanni Battisty byl v místě pohřbu (snad kostele sv. Tomáše na Malé Straně) zřízen náhrobek (*l'opera di pietra per la sepoltura della felice memoria del signor Conte Giovanni Battista, Padre di V. S.*), o jehož projektu a zaplacení psala z Prahy 27. dubna 1593 Anna Maria d'Arco provdaná Rumpfová pozůstalému synovi (a svému bratranci) Prosperovi, Collezione Segala, BCT1-2543.34.

18 K tomu podrobně RILL, *Geschichte*.

19 Viz pozn. 63.

20 *Giovinetto si applicò con amore infinito agli spadi. Arruolatosi volontario alle milizie Imperiali combatte in Ungheria, quindi per Alessandro Farnese di Spagna sotto le mura di Parigi, presso Roano, ed a Candebek*, Carlo d'Arco, *Famiglie Mantovane* (viz pozn. 3), sv. 1, s. 195.

21 FRANZ CHRISTOPH KHEVENHÜLLER, *Annales Ferdinandeae, Oder Wahrhafftige Beschreibung Käysers Ferdinand Des Ändern Mildesten Gedächtniß Geburt, Auffziehung und bißhero [...] vollbrachten Thaten [...]*, sv. 1, ²Leipzig 1721, sloupec 1214.

22 JAROSLAVA HAUSENBLASOVÁ (ed.), *Der Hof Kaiser Rudolfs II. Eine Edition der Hofstaatsverzeichnisse 1576-1612*, Prag 2002, 227, 229.

nejvýznamnější postavou zřejmě nebyl ani tak bratranec Nicolò (†1595), někdejší číšník císaře Rudolfa, posléze komorník arciknížete Arnošta a moravský statkář, jako spíše sestřenic Anna Maria (†1607), rovněž dcera Scipiona d'Arco, provdaná za císařova nejvyššího hofmistra Wolfganga Sigmunda Rumpfa von Wuelroß (1536-1606). Sňatek s korutanským šlechticem byl mezi dynastickými aliancemi Arků - odhlédneme-li od výše zmíněného uher-ského sňatku Pirra d'Arco a pozdějšího sňatku jeho dcery - jistou výjimkou: Navzdory rozšířenému akčnímu rádiu celého rodu jeho jednotliví členové vstupovali v manželství i nadále a takřka bez výjimky pouze se (severo-)italskými partnery a partnerkami. Korutanský sňatek Anny Marie d'Arco měl ovšem pro rod obrovský význam: Právě Wolfgang Rumpf byl v devadesátých letech 16. století, až do svého náhlého sesazení v roce 1599, určující postavou rudolfinského dvora, na němž zastával ve svérázném tandemu s Pavlem Sixtem von Trautson roli prvního ministra, a jako takový měl nepochybně dostatek příležitostí bratranci své ženy urovnat cestu ke dvorským hodnostem. Giovanni Vincenzo byl nicméně pouze jedním z celé řady příbuzných působících kolem roku 1600 v okruhu císařského dvora. Kromě jeho bratra Prospera, kteří však na císařském dvoře nikdy nedosáhli žádných hodností, slyšíme rovněž o vzdáleném příbuzném Vespasianovi d'Arco (†1594), který se k roku 1589 připomíná jako číšník,²³ a zejména pak o o generaci starším Antoniovi (†1609). Antonio d'Arco, rovněž ze vzdálené rodové linie, byl protagonistou násilných událostí v Arku roku 1579, při nichž přišel o život Orazio d'Arco - bratranec Giovanni Vincenza a syn Claudia d'Arco (†1558), dalšího z jeho strýců. Právě tyto události poskytly Ferdinandovi Tyrolskému záminku k okupaci a není divu, že Antonio byl tyrolskou vládou považován za největšího škůnce mezi hrabaty d'Arco. Právě on - někdejší páže Rudolfa II. - nicméně na císařském dvoře získal ze všech Arků nejstabilnější postavení: přes hodnosti stolníka a číšníka v devadesátých letech, několikrát pověřeného poselstvím do jednotlivých italských států, až po funkci *Stabelmeistera*.²⁴ Tyto vícevrstevné kontakty k pražskému dvoru Rudolfa II. vybízejí k úvaze, zda právě rod d'Arků nemohl mít podíl na povolání Giovanni Maria Filippiho, rodáka z obce nevelmi vzdálené Arku, do role císařského stavitele roku 1602.²⁵ Nemáme ovšem z této doby žádný doklad, který by tuto hypotézu podpořil.

Giovanni Vincenzo d'Arco se z titulu svých dvorských hodností připojil k několika desítkám osob čítající skupině šlechtických služebníků při císařské tabuli, a ač nikdy nepatřil ke klíčovým hodnostářům Rudolfova dvora,²⁶ přesto se ale záhy stal jednou ze známých postav ve společnosti italských šlechticů pobývajících v Praze. Když koncem října 1594 do Prahy zavítal don Antonio Medici, byl Giovanni Vincenzo mezi prvními, kde ho uvítal.²⁷ Dne 21. srpna 1595 vyjel Giovanni Vincenzo společně s bratrem Pirrem a s bratrancem Prosperem z Prahy vstříc mantovskému vévodovi Vincenzovi, který přijížděl k císařskému dvoru, a všich-

23 HAUSENBLASOVÁ, *Hof*, 232. Jakým způsobem je do rodokmenu začleněn Sforcia (*Sporzio*) d'Arco, uváděný mezi stolníky roku 1601 (tamtéž 243), nedokážu s jistotou říci - snad byl synem Prospera ml. (†1610), a tedy synovcem Giovanni Vincenza. V genealogiích rodu Sforcia jinak není uveden.

24 HAUSENBLASOVÁ, *Hof*, 225n., 238; RILL, *Geschichte*, 254n., 266 a passim; Nuntiaturberichte aus Deutschland 1572-1585, sv. 9, 437.

25 V dosavadní literatuře tato možnost nebyla náležitě zvažena, srov. JARMILA KRČÁLOVÁ, *Filippi, Giovanni Maria*, in: *Dizionario Biografico degli Italiani* 47, Roma 1997, 696-700. PAOLA MARIA FILIPPI - PIETRO MARSILLI, *Giovanni Maria Filippi architetto Mitteleuropeo*, in: *La chiesa di S. Maria Assunta ad Arco*, Riva del Garda 1992, 40-63, uvažují o zprostředkovatelské úloze tridentského biskupa.

26 Informace o tom, že se Giovanni Vincenzo stal tajným radou císaře Rudolfa (viz např. Carlo d'Arco, *Famiglia Mantovane*, vol. 1, s. 195) je samozřejmě mylná.

27 Viz Mediciho list z Prahy z 29. října 1594, který vydal P. F. COVONI, *Don Antonio de' Medici al Casino di San Marco*, Firenze 1892, 78.

ni tři se pak v početném zástupu mantovské šlechty zúčastnili vévodova vojenského tažení do Uher.²⁸ Jinak ovšem o jeho vojenské a dvořanské činnosti za vlády Rudolfa II. postrádáme bližší zprávy.²⁹

Konfliktní aliance s rodinou Raimunda z Thurnu

Labutí písní Vincenzova pražského působení byl jeho sňatek s Lukrécieí, nejstarší dcerou Raimunda z Thurnu. Došlo k němu někdy během roku 1608, nepochybně po delších přípravách, neboť již v říjnu a prosinci 1607 psal Giovanni Vincenzo Thurnovi z Vídně o jednáních u arcivévody Matyáše v rodinných záležitostech.³⁰ Koncem roku 1608 Giovanni Vincenzo Prahu opustil a bezprostředně následující měsíce strávil na Thurnových državách ve Vnitřních Rakousích³¹ a následujících roky pak především v Arku.³² Raimund z Thurnu, zámožný šlechtic z Gorického hrabství, patřil k významným exponentům císařovy italské politiky a získal si jméno svým působením v roli císařského vyslance v Benátkách (1593-1596) a v Římě (1596-1603), což byl zároveň vrchol jeho kariéry.³³ Císařský dvůr sice s úspěchy jeho legací nebyl bezvýhradně spokojen, Thurn však patřil k poměrně omezené skupině kandidátů na podobný úřad a ještě na podzim 1607, kdy se nacházel v Praze, se zdálo, že bude vyslán do Říma znovu (z celé věci nakonec sešlo).³⁴ Giovanni Vincenzo, sám z rodiny císařských vyslanců v Římě, se tedy sešvagřoval s rodinou s podobným sociál-

28 Jsou doloženi mezi *tutti i cavalieri, gentiluomini, ufficiali et altri che furono con Sua Altezza nel campo sotto Strigonia l'anno 1595*, PAOLO BERTELLI, *I Gonzaga e l'Impero: Storia di nobiltà e di dipinti*, in: Atti della Accademia Roveretana degli Agiati, ser. VIII, vol. VI, A (2006) 93-149, zde 121 a 146.

29 RILL, *Geschichte*, 264, uvádí, že prý byl opakovaně pověřen poselstvími do Itálie. V roce 1605 lze Giovanni Vincenza v pramenech skutečně zachytit v Římě: 20. srpna 1605 (Řím) mu psal kardinál Ottavio Paravicini, lituje, že se s ním před odjezdem nemohl setkat, Collezione Segala, BCT1-2542.91. Staříčský Tolomeo Gallio, kardinál di Como, který d'Arkovi napsal z Frascati o den dříve, jej označil za *herede della cortesia del signor Conte suo zio verso di me*, a radoval se *del suo felice arrivo alla patria*, BCT1-2542.93.

30 Giovanni Vincenzo d'Arco Thurnovi, 26. října 1607 (Videň), Archivio di Stato di Trieste, Archivio della Torre e Tasso, Archivio antico (dále: ATT), 77.2; 19. prosince 1607 (Videň), tamtéž, 83.1. Již 22. dubna 1608 Thurnovi z Vídně gratuloval ženichův bratranec Prospero d'Arco: *Hora dunque havendo inteso esser concluso matrimonio della primogenita di V. E. con il signor Conte Gio. Vincenzo, vengo cordialissimamente à rallegrarmene...*, tamtéž, 77.1. Dne 25. dubna 1608 (Mantova) Giovanni Vincenzovi gratuloval mantovský biskup Francesco Gonzaga k *matrimonio stabilito tra lei et la signora contessa Lucretia della Torre*, CARLO D'ARCO, *Famiglie Mantovane* (viz pozn. 3), s. 218G. V císařském rozhodnutí z 31. října 1608 o vyplacení *ainer gnaden erzgelich[k]ait* 4000 fl. a nesplaceného služného 1397 fl. z prostředků, které měl schválit bezprostředně následující tyrolský sněm, se ovšem stále ještě mluví o plánované svatbě (*zu fortsetzung seiner vorhabenden hochzeit*), Österreichisches Staatsarchiv (Wien), Allgemeines Verwaltungsarchiv (dále: AVA), Familienakten, A 67. Franz-Stephanovi Seitschekovi vděčím za pomoc s dohledáním tohoto dokumentu.

31 Jeho listy jsou datovány v Duinu (14. ledna), Sagradu (25. dubna, 13. června, 26. července) a Gradišce (25. července). Následovala cesta do Mantovy (srpen 1609), 1. prosince už byl Giovanni Vincenzo v Arku. Viz listy v ATT 75.2 (13. června), 78.1 (26. července) a dále Archivio di Stato di Mantova, Archivio dei Gonzaga di Mantova, busta 533 (25. července), 1414 (14. ledna) a Collezione Segala, BCT1-2540.70 (1. prosince), BCT1-2549.66 (25. dubna).

32 Z let 1609 a 1617 mohu doložit pouze jednu d'Arkovu cestu do někdejšího působiště: 20. října 1610 (Arco) psala Lukrécie z Thurnu svému otci: *...di breve il Sig.re Conte mio marito è per passarsene alla Corte del Serenissimo Arciduca Massimigliano in Ispruch e da li à Vienna per la spedizione di quei nostri negotii*, ATT, 75.1.

33 GINO BENZONI, *Della Torre, Raimondo*, Dizionario Biografico degli Italiani, vol. 37, Roma 1989, 660-666.

34 MILENA LINHARTOVÁ (ed.), *Antonii Caetani nuntii apostolici apud imperatorem epistulae et acta 1607-1611*, pars I: 1607 (Pragae 1932) (=Epistulae et acta nuntiorum apostolicorum apud imperatorem 1592-1628 IV), 161, 205, 218, 240, 268.

ním postavením, politickými zkušenostmi, i vztahem k rakouskému arcidomu. Raimund z Thurnu sám byl již s Arky několikanásobně spřízněn: Jeho matka Laura d'Arco byla sestřenicí otce Giovanni Vincenza a Thurnova manželka z rodu Hoferů byla dcerou Lukrécie d'Arco (1547-1572), sestřenice Giovanni Vincenza z druhého kolena. Thurnův vztah k Arkům se však doposud v důsledku sporů o pozůstalost jeho matky Laury vyvíjel spíše konfliktně. Sňatek Lukrécie z Thurnu s Giovanni Vincenzem dával naději na obrát. Ve skutečnosti však manželství bylo provázáno konflikty s tchánem. Podněty k nim zavdalo zejména neúspěšné jednání o další alianci s Thurnovou rodinou, k němuž došlo záhy po sňatku Giovanni Vincenza s Lukrécie d'Arco a které nabízí cenný vhled do jeho příbuzenských poměrů: Vincenzův ovdovělý bratr Pirro se totiž začal ucházet o ruku Chiary Hoferové, sestry Raimundovy první manželky Ludoviky, čímž začal křížit Thurnovy majetkové plány. Sestry Ludovika a Chiara byly totiž univerzálními dědičkami svého otce Matthiase Hofera (†1587), pána na Duině, zámožného aristokrata z oblasti na pomezí Vnitřních Rakous a Furlánska. Zatímco Ludovica se kolem roku 1580 - proti vůli svého otce, který ji z tohoto důvodu zprvu vydědil - provdala za Raimunda z Thurnu, stal se manželem Chiary Linhart VI. z Harrachu (1568-1608), katolický šlechtic z Dolních Rakous. Hoferův rozsáhlý majetek byl v pozůstalostním řízení rozdělen mezi obě dědičky, a byla to právě polovina Hoferova dědictví připadající Ludovice (společně se sídlem v Duinu), která Raimunda katapultovala mezi nejzámožnější šlechtice této oblasti. Když Linhart z Harrachu v září 1608 zemřel, stala se bezdětná vdova Chiara, dědička druhé polovice Hoferových statků se sídlem na hradě Ranzano (Renče) poblíž Gorice, žádanou partií. Ve věku kolem čtyřiceti let se vdova z Dolních Rakous uchýlila ke své sestře do domácnosti Raimunda z Thurnu, kde o ni záhy projevil zájem právě Pirro d'Arco, bratr Thurnova nového zetě. A vdova Chiara - *Donna tanto desiderosa di Marito*, jak ji charakterizoval papežský nuncius Pietro da Ponte³⁵ - zřejmě zprvu se sňatkem souhlasila. Zdá se nicméně, že provdání své bohaté švagrové za Pirra d'Arco nebylo příliš po chuti jejímu švagrovi Raimundovi z Thurnu. Zprvu nadějná jednání se tak záhy ocitla na mrtvém bodě: Chiara začala od svého úmyslu ustupovat a d'Arkové za tím spatřovali vliv Raimunda z Thurnu, který právě v té době (nevíme nicméně, kdy přesně) ovdověl, a přišel patrně na myšlenku, že by se se svou švagrovou mohl oženit sám, a převést tak na sebe celé hoferovské dědictví. Zvořilý, avšak rozhodný list, který Giovanni Vincenzo Raimundovi napsal 13. června 1609, zajímavě dokládá, jak se vztah mezi zetěm a tchánem pod vlivem těchto událostí začal kazit. Hrabě prý k námluvám svého bratra zprvu přistupoval *molto circonspetto per le molte considerationi, che ci havevo sopra, onde non ho voluto ne promoverlo ne meno impedirlo*. Nerad však vidí, že Chiara nyní *sia ponendo nuove difficoltà, mostrandosi in parole differente da quello, che già si ha lasciato intendere per lettere*. Námluvy už totiž postoupily tak daleko, že od dojednaného sňatku není možno ustoupit, aniž by došlo ke skandálu. Giovanni Vincenzo proto upozorňoval Thurna na závazky paní Chiary a žádal jej - odvolává se *all'uffitio di Cavagliar Christiano e à quel ch'io devo à lei come suo ginnero* - aby sňatku nebránil, tím spíše, že už byla podána žádost k papežské kurii o dispens promíjející příbuzenství (*e com'intendo con consenso di essa signora Chiara*).³⁶

Giovanni Vincenzo se opravdu snažil svého bratra podpořit a vznikající alianci všemi silami zachránit. Když v srpnu téhož roku zavítal do Mantovy, vyžádal si od vévody Vincenza I.

³⁵ MIROSLAV PREMROU, *Documenti goriziani dell'Archivio segreto vaticano*, Studi goriziani 11 (1933), 32-43, zde 34

³⁶ Giovanni Vincenzo d'Arco Raimundovi z Thurnu, 13. června 1609 (Sagrado), ATT, 75.2.

Gonzaga, s nímž byl v kontaktu již od svých pražských začátků, obsírnou a naléhavou přímluvu k Raimundovi z Thurnu ve prospěch Pirra d'Arco.³⁷ Na podzim pak Giovanni Vincenz vévodu znovu navštívil v Madernu a posléze opět v Mantově a domlouval s ním strategii jak tchána ve věci sňatku obměkčit.³⁸ Přímluva ani pozdější zákroky ze strany mantovského vévody (který záležitost i nadále sledoval a aktivně se zasazoval ve prospěch obou bratří) také arcivévody Maxmilána Arnošta však nic nezmožily a Thurn úspěšně mařil nejen projekt celého sňatku, nýbrž i snahy Arků o opětovné navázání přímého jednání s vdovou Chiarou pročež se nakonec obě strany navzájem obviňovaly, že brání Chiarě projevit svobodnou vůli.³⁹ Vdova posléze skutečně od svého prvotního úmyslu ustoupila a sdělila v květnu 1610 svou vůli ve Štýrském Hradci, na neutrální půdě, Marii Anně Bavorské (Giovanni Vincenz a Pirro vzápětí napadli způsob, jakým se to stalo).⁴⁰ Nedlouho nato následovala žádost Raimunda z Thurnu k papeži o vydání dispensu pro sňatek s Chiarou (byl vydán 5. července 1612), a poté svatba. Štýrskohradecký nuncius, dotázaný papežskou kurií na mínění v této věci, mohl hlásit v listu z 24. ledna 1611, že Chiara *la state passata fu molto alle strette col conte Pirro d'Archi Catolico; et signore assai principale in Trento, e voglion molti, che il negotio fusse impedito dal sig. conte Raimondo della Torre; che perciò vi fu che fare assai per evitare i scandali, che potevan seguire, ne sono ancora gli animi del tutto quieti*.⁴¹ Vztah Giovanni Vincenza k tchánovi mezitím utrpěl ještě další trhliny: Thurn totiž dlouho odkládal výplatu Lukrécieina věna a podmiňoval ji spolurozhodováním o způsobu, jakým

37 Vincenzo I. Gonzaga Raimundovi z Thurnu, 21. srpna 1609 (Mantova), Collezione Segala, BCT1-2546.31. Dopis začíná slovy: *Essendo venuto a Mantova il Conte Gio. Vincenzo d'Arco et lasciandosi vedere da me come è suo solito, l'ho ricercato dei dispareri che buon pezzo fa intesi passassero fra V. S. et il Conte Pirro suo fratello per conto del matrimonio che si trattava fra lui et la signora Chiara di lei cognata, sopra che havendomi egli per due volte discorso longamente, et volutomi anco mostrar la copia di molte lettere passate in questa materia, ho compreso con mio dispiacere, che il negotio si trovi a cativo termine di rotura. Onde sentendone io disgusto grande, per la molta stima c'ho fatto sempre della persona e Casa di V. S. e per l'affettion particolare, c'ho portata sempre à questi dui Cavaglieri, mosso da semplice zelo delle loro communi quiete, mi son proferto d'interpormi per quello, ch'io fossi buono in queste differenze per acquietarli, rappresentando à V. S. l'amore et l'ossequio filiale verso lei di questi fratelli, quello che sperano della sua paterna benevolenza, et quello che in causa da essi reputata tanto giusta si premetono all'fine della sua solita prudenza.*

38 Giovanni Vincenzo d'Arco svému bratru Pirrovi, 8. listopadu 1609 (Arco), Collezione Segala, BCT1-2571.67.

39 Výmluvná je korespondence Raimunda z Thurnu v této záležitosti z května 1610, Collezione Segala, BCT1-2537.14. Dne 27. dubna 1610 (Štýrský Hradec) se na něj obracel arcivévoda Maximilián Arnošt (tamtéž BCT1-2599.5) a odvolává se na memoriál Giovanni Vincenza a na přímluvu mantovského vévody, varoval Thurnu, *das du der ainige verhinderer dises heyrath sein sollest, z čehož by mohlo pojit grosse schwirighkait und hizege verbitterung der gemüether*. Z Raimundovy obsáhlé odpovědi 14. května 1610 (Gradisca) se dozvídáme, že arcivévodův dopis byl sepsán na naléhání Giovanni Vincenza d'Arco, který se zoufale snažil vymámt Chiaru z Raimundova vlivu. Tón Thurnovy odpovědi ukazuje, jak špatné vztahy nyní zavládly mezi ním a jeho zetěm: *Quanto à quello che mi scrive Vostra Altezza, ch'habbi proposto il signor Conte Gio. Vincenzo d'Arco, non posso dirle altro, se non che conviene, che quel Cavagliere sia stato mal' informato, che sia stato promesso, che la signora mia cognata si sarebbe firmata in Gratz tutt' il mese di Maggio, et che ivi havrebbe aspettato esso signor Conte, et signor suo fratello...* Srov. rovněž mnohabodové zamítavé a misty značně sarkastické komentáře obou bratří k Raimundovým ospravedlněním, Collezione Segala, BCT1-2560.23 a BCT1-2569.26.

40 Viz korespondence v Collezione Segala, BCT1-2537, např. Chiařin list arcivévodovi Maxmiliánovi Arnoštovi z 13. června 1610 (Gradiška): *In verità io non ho promesso, ne pur datta intentione di pigliar quel Cavagliero senza le condizioni da me proposte, et che tante volte ho detto, io non ho ordinato quelle lettere che furono scritte, et se ben le ho sottoscritte, parte le ho vedute, et parte non, e mi son fidata d'un certo Andrea, servitor del signor Conte Gio. Vincenzo, che trattava, et mi dava ad intendere che hora si facevan per un rispetto, hora per un'altro, et non à fine di promessa, come à punto non volendo io sottoscrivere quella che fu scritta al signor mio cognato, mi disse che non si faceva, perche dovesse servir per promessa, ma solo per indur esso signor mio cognato ad acconsentir alle condizioni da me proposte...* Dále viz list Giovanni Vincenza Camillu Sordimu, mantovskému rezidentovi v Benátkách, 24. května 1610 (Štýrský Hradec), tamtéž, BCT1-2569.26.

41 PREMROU, *Documenti*, 34.

bude částka uložena, aby o ni jeho dcera nepřišla.⁴² Lukrécie mezitím v noci na 13. srpna 1610⁴³ porodila synáčka Massimiliana Prospera, který však zemřel v dětském věku,⁴⁴ a sama zemřela v Arku v pokročilém stupni těhotenství někdy na přelomu května a června 1613.⁴⁵ Její úmrtí bylo o několik měsíců později vyšetřováno v přítomnosti arciknížecího komisaře a o výsledku lékaře Aloisia Cappy *circa partum ex ventre Illusstrissimae Dominae Comitissae Lucretiae, ipsius Domini Comitissae uxoris, sectam* dne 15. ledna 1614 byl vyhotoven notářský zápis. Z něho jsme podrobně informováni o pokusech lékařů o záchranu děťátka. Ihned po smrti těhotné Lukrécie *gli fu subitamente estrato dal ventre una creatura femina, která era viva o vivo, come per segni evidentissimi mostro anhelando et spirando et respirando più volte et distendendo le membre sue. [P]arto o feto, jež era di compita forma di huomo senza mancamento alcuno di membri, byl prý pokřtěn přítomným lékařem, non essendovi tempo di portarlo al sacro fonte perch' non morisse senza batesimo, et fu nominata Maria. Svědectví o krátkém životě novorozence, důležité nepochybně z hlediska dědického práva, zdůrazňovalo životaschopnost děťátka a připisovala jeho brzké úmrtí nehodě (*detto feto o parto cade una volta di mano alla nutrice, sich' verisimilmente pati assai per tal caduta*).⁴⁶ Lukrécieina smrt s konečnou platností zkaliла poměr mezi Giovanni Vincenzem a jeho tchánem. Lukrécie zemřela v době, kdy již Raimund udělil svému štýrskohradeckému finančníkovi příkaz k výplatě poloviny věna (6000 zlatých). Věno nicméně dosud vyplaceno nebylo a v důsledku Lukrécieiny smrti mělo připadnout zpět Raimundovi, avšak Giovanni Vincenzo pohledávku mezitím převedl na svého innsbruckého finančníka, protože došlo k několikaleťtým tahanicím o osud věna. Giovanni Vincenzo se snažil případ spojit se spornou pohledávkou, kterou Raimund požadoval po Arcích z titulu dědictví své matky, a přenést spor před *Regierung* do Innsbrucku, Thurn naopak (*creduto che il Signor Conte Giovanni Vincenzo non avesse voluto travagliar me povero vecchio pieno di famiglia e d'angustie con questa pretensione ch'io tengo per illegitima*)⁴⁷ trval na štýrskohradecké jurisdikci.⁴⁸ Zatímco řešení neshod s Raimundem z Thurnu bylo v nedohlednu, došlo právě v této době k urovnání dlouholetého sporu mezi hrabaty d'Arco a tyrolskými zeměpány. Dne 24. března 1614 Giovanni Vincenzo (zastupující též svého bratra Pirra, příbuzného Guidobalda d'Ar-*

42 S tím nepochybně souvisí i donace, kterou Lukrécie učinila 12. května 1613, několik týdnů před svou smrtí, na hradě Arco ve prospěch svého manžela, jemuž darovala *omnia et quaecunque eius bona cuiuscunque generis, tam mobilia, quam stabilia, iura et actiones, quae et quas habuit et habere potest, adversus quancunque personam, quas fuit consecuta et est consecutura, sive praetendit a praedicto Illustrissimo Domino Comite eius genitore, nec non contradotem sive donationem propter nuptias a praelibato Illustrissimo Domino Comite eius viro sibi factam tempore matrimonii reservata tamen sibi facultate et iure disponendi*. Text donace ATT, 75.2.

43 Viz seznam osob, kterým Giovanni Vincenzo zaslal oznámení o synově narození, Collezione Segala, BCT1-2574.26. Genealogická literatura se o synovi Giovanni Vincenza nezmiňuje.

44 Ještě 23. června 1612 (Arco) sdělovala Lukrécie z Thurnu Chiaře Hofferové: *In tanto non lasciarò dire à V. S. Illustrissima, ch'io insieme col Conte mio et Massimiglian Prospero, nostro figliolo, per Iddio grazia si troviamo in bonissimo stato...* ATT, 79.2.

45 Kondolence k jejímu úmrtí zasláná Giovanni Vincenzovi markýzou Flavii Capilupi (vdovou po jeho strýci z matčiny strany a poručníkovi Tullovi Guerrierim) 13. června 1613 (Mantova) viz Collezione Segala, BCT1-2542.90 (*m'ha apportato grandissimo travaglio e nuovia poiche cosi caramente l'un l'altro s'amavano*).

46 Notářský zápis o jednání na hradě Arco 15. ledna 1614, ATT, 75.2.

47 Tak v Thurnově nedatovaném memoriálu z 1614 nebo 1615 k arciknížeti Ferdinandovi, ATT, 75.2. Tam i další materiály ke sporu, mj. koncepty Thurnových memoriálů z 21. října 1614 (Linec) a 9. července 1615 (Štýrský Hradec).

48 Srov. i nedatovaný list Giovanni Vincenza adresovaný tyrolskému arcivévodovi, v němž protestuje proti Thurnovým snahám o převedení sporu k jinému fóru, obává se *una odiosa, et immortal lite* a dokazuje, *che il parto tratto dal ventre della gia Contessa mia moglie e figliolanza mia fu vitale, nel che è principalmente fondata la mia intentione*, Collezione Segala, BCT1-2549-21.

co a nezletilého Vespasiana d'Arco) společně s dvěma dalšími členy rodu d'Arco podepsal vyrovnání s arcivévodou Maxmiliánem Tyrolským, v němž signatáři uznali Maxmiliánovu teritoriální superioritu a složili mu hold, a současně ustanovili dědický řád, podle kterého mělo být panství Arco a Penede rozděleno na tři díly, spravované vždy s posvěcením tyrolské vlády třemi nejstaršími členy rodu. Smlouva byla významným úspěchem právě té rodové větve, z níž Giovanni Vincenzo pocházel. On sám se ujal jednoho z dílů, bratr Pirro druhého, třetí byl svěřen Guidobaldovi d'Arco (†1615) ze vzdálenější rodové linie.⁴⁹ Stavba chrámu Nanebevzetí Panny Marie v Arku, jehož základní kámen byl za účasti Giovanni Vincenza položen nedlouho před tím, 7. listopadu 1613, a o jehož budování Giovanni Vincenzo bedlivě sledoval,⁵⁰ symbolicky završuje tento mezník v dějinách rodu i města.

Phasma Dionysiacum Pragense a pražský pobyt Giovanni Vincenza d'Arco 1617

O životě Giovanni Vincenza v bezprostředně následujících letech jsme ovšem bohužel informováni jen velmi nedostatečně. Z doby mezi dubnem 1614 a začátkem roku 1617 nemáme o jeho činnosti ani pobytech dokonce vůbec žádné zprávy. Z pramenů se Giovanni Vincenzo vynořuje náhle, ale o to zajímavěji, na začátku roku 1617 v Praze, kde tehdy (již od poloviny roku 1615) pobýval dvůr císaře Matyáše. V masopustní neděli, 5. února, se ve sněmovním sále (tzv. *soudní světnici* resp. *Landstube*) Pražského hradu konalo pozoruhodné hudebně-dramatické představení s proměnlivou scénou, oslavující císařský pár. V jeho průběhu předvedlo 12 šlechticů, zčásti z řad dvořanů císaře a habsburských arcivévodů, zčásti z české šlechty, v převleku za postavy starověkých a legendárních hrdinů a hrdinek, balet. Představení bylo zasazeno do třídního cyklu dvorských slavností a zpráva o něm obletěla Evropu, byvše popularizována letákem zobrazujícím scénu a proměnlivé kulisy a průvodním textem, označujícím tuto slavnost jako *Phasma Dionysiacum Pragense*. Vzápětí po představení byl ve dvou jazykových verzích vydán tiskem stručný popis představení a následujících slavností (rytířského klání, jehož se zúčastnili i šlechtici tančící ve zmíněném baletu, taneční zábavy a rozdělování odměn) a italské libretto.⁵¹

49 Text smlouvy otiskl Arco, *Chronik*, 218-233. Celý spor vyčerpávajícím způsobem nastínil RILL, *Geschichte*.

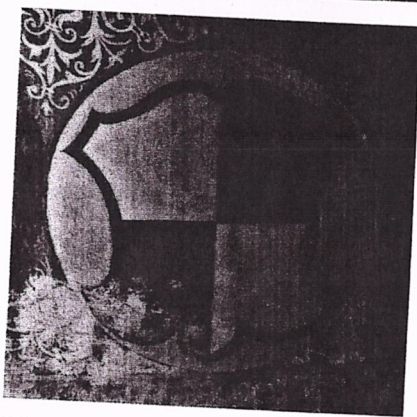
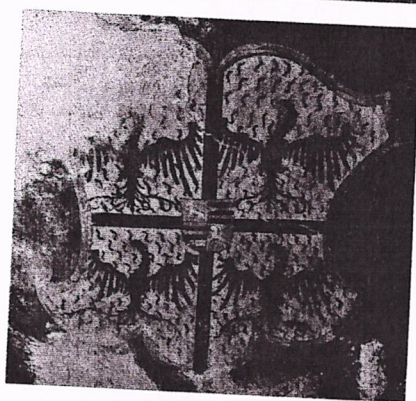
50 *La fabrica della Chiesa va continuando, et sera fornita quest'altra parte in otto giorni, come la prima*, Pirro d'Arco, patrně bratru Giovanni Vincenzovi 3. září 1616 (Arco), Collezione Segala, BCT1-2553.61; *La fabrica della Chiesa va inanti felicemente, onde credo che V. S. sentirà allegrezza*, 2. září 1617 (Arco), BCT1-2549.62; *Per i grandi freddi e fermata la fabrica della Chiesa, si conduce pero tutta via materia*, týž témuž, 8. prosince 1618 (Arco), BCT1-2564.33. Dne 2. listopadu 1619 Giovanni Vincenzo informoval Giovanni Battistu d'Arco o memoriálu, který předložil papeži *per maggior honorevolezza di cotesta chiesa, ed universalmente di tutto il nostro Contato a v němž žádal di poter celebrare nella chiesa d'Arco con la mitra e pastorale, dále che li Canonici possino portar il segno canonica a konečně che dii licenza all'Arciprete d'Arco di poter benedire i paramenti della chiesa ed altri utensili di essa et delle altre del contato*. Tamtéž, BCT1-2564.2. 17. října 1620 (Řím) psal Giovanni Vincenzo Vespasianovi d'Arco: *Mi piace anco assai che la fabrica della chiesa sii in buon'essere*, tamtéž. A 1. května 1621 (Řím) psal bratru Pirrovi: *Intendo che queste genti vogliono por' mano à fabricar due Chiese prima d'haver finita la maggiore che importa più, onde considerando che questo possi esser causa di sturbare la principale, o che non si facci ne l'un ne l'altro, sarà bene, che V. S. Illustrissima l'impedisca tal resolutione e commandi che si fornisci prima la principata o almeno faccia soprasedere sino al mio ritorno, qual spero di breve. Ma che frà tanto s'attendi alla fabrica principale, pregandola in tal occasione ad'usare l'autorità sua*. Tamtéž, BCT1-2588.12.

51 Prameny (pisemné i obrazové) a již poměrně rozsáhlou literaturu ke slavnosti shrnují HERBERT SEIFERT, *Das erste Musikdrama des Kaiserhofes*, in: Elisabeth Theresia Hilscher (red.), *Österreichische Musik - Musik im Österreich. Beiträge zur Musikgeschichte Mitteleuropas*. Theophil Antonicek zum 60. Geburtstag, Tutzing, 1998, 99-111; týž, *Das erste Libretto des Kaiserhofs*, *Studien zur Musikwissenschaft* 1998, 35-75 (zde vydáno

Jedním ze šlechtických účastníků této dvorské slavnosti, která byla jednou z prvních realizací svého druhu na sever od Alp a představuje určitý mezník v dějinách raně novověkého divadla v této oblasti, byl právě Giovanni Vincenzo d'Arco. Ze zpráv zaslaných mantovským a florentským vyslancem od císařského dvora se ovšem dozvídáme, že jeho podíl na celé události byl ještě daleko významnější: Hrabě byl nejen účastníkem, nýbrž vlastním ideovým autorem představení jakož i italského libreta: *il principale inventore e chorago di tutte queste gentilezze*, jak se vyjádřil mantovský rezident Antonio Costantini, resp. (slovy toskánského vyslance Giuliana de' Medici): *l'invenzione, poesia, e descrizione è stata del Conte Gio. Vincenzio d'Arco*.⁵² O Arkově autorství se přitom hovoří pouze v této neoficiální korespondenci se severoitalskými dvory, nikoliv ve vydaném propagačním materiálu. V německojazyčných svědectvích na sebe největší pozornost ze všech účastníků strhl Vilém Slavata, zámožný český šlechtic a vysoký hodnostář, který proslul o rok později jako jedna z přeživších obětí pražské defenestrace. Zdá se nicméně, že Slavatův podíl spočíval především nebo pouze v pokrytí finančních nákladů této slavnosti. Oba šlechtici - Slavata i d'Arco - vystupovali v představení i v baletu na dvou nejčestnějších místech (Slavata před d'Arkem) a jejich zásluhy ocenila šlechtická společnost o dva dny později, v masopustní úterý, kdy jim porotci určili dvě nejvýznamnější ceny: cenu *más galan* pro Slavatu a cenu za *Invention* pro Giovanniho Vincenza.⁵³ Co svedlo dohromady tridentského šlechtice s českým katolickým magnátem k tomuto společnému podniku? Giovanni Vincenzo měl za dob svého působení na dvoře Rudolfa II. nepochybně dostatek příležitostí seznámit se Slavatou, svým vrstevníkem, který na stejném dvoře zakotvil krátce po svém návratu z cest v roce 1600 v čestnější úloze komorníka. Zdá se nicméně, že mezi oběma tehdy nevzniklo žádné výraznější přátelství. Máme k dispozici důležitý pramen osvětlující příbuzenské a sociální kontakty Giovanni Vincenza krátce po jeho odchodu z Prahy: Je jím seznam osob, kterým d'Arco v srpnu 1610 zaslal oznámení o narození svého synka Maxmiliána Prospera.⁵⁴ Naprostá většina z celkem 79 zde zaznamenaných osob ovšem pochází ze severoitalské oblasti: Jsou to jednak příbuzní z vlastního rodu (bratr Pirro, sestra Olimpia Angelica, Giovanni Battista - syn zesnulého bratrance Prospera, ze vzdálenějších větví pak Giovanni Giacomo a Sigismondo), dále sešvagřeně příbuzenstvo (včetně Raimunda z Thurnu, ovdovělé Chiary Hoferové a manželů obou provdaných sester: Carlo Galvagni a Alfonso Bevilacqua) a konečně šlechtici z řad tyrolských konfinantů, z Mantovska, Ferrary, Furlánska, hrabství Gorice a z dalších severoitalských oblastí (zejm-

italské libreto); MATĀ, *Phasma Dionysiacum Pragense*; SYLVA DOBALOVÁ - IVAN P. MUCHKA, *Ein unbekannter Text zum Prager Fest Phasma Dionysiacum Pragense (1617)*, Acta Comeniana 22/23 (2009), 207-247 (s edicí německého tisku). Doplnit je třeba několikastránkové (textově identické) latinské záznamy o přestavení, zahrnuté do dobových novinových přehledů: GOTARDUS ARTHUS DANTISCANUS: *Mercvrii Gallobelgici Succenturiati, Sive rerum in Gallia Et Belgio potissimum, Hispania quoque, Italia, Anglia, Germania, Vngaria, Transylvania, vicinisque locis, a mundinis Francofordiensibus Anni 1616. Autumnalibus vsque ad Anni 1617. vernalibus potissimum gestarum, historicae narrationis continuatae, tomi vndecimi liber tertius, Francofurti 1617, 150-153; Annalivm Sive Commentariorvm Mercvrio Gallobelgico Svccentvriatorvm thomi VIII. liber I. Continens ea quae contingerunt ab Anno M. DC XVI. ad praesentes usque mundinas autumnales Anni M. DC. XVII...*, Coloniae 1617, 171-174. Tyto tisky sice neobsahují nové informace, avšak ukazují, jaké pozornosti se tomuto přestavení dostalo.

- 52 Antoni Costantini mantovskému vévodovi, 9. ledna 1617 (Praha), ELENA VENTURINI (ed.), *Le Collezioni Gonzaga. Il carteggio tra la corte Cesarea e Mantova (1559-1636)*, Milano 2002, 632n.; Giuliano de' Medici toskánskému prvnímu státnímu sekretáři Curziovu Picchenovi (13. února 1617, Praha), Archivio di Stato di Firenze, Mediceo del Principato, filza 4369 (1617-1619). Tyto a další zprávy obou vyslanců o představení citovány v úplnosti in MATĀ, *Das Phasma Dionysiacum Pragense*; též, "Phasma Dionysiacum Pragense".
- 53 DOBALOVÁ - MUCHKA, *Ein unbekannter Text*, 245.
- 54 *Collezione Segala, BCT1-2574.26.*

Erb rodu d'Arco - erb Gonzagů - erb rodu Collalto. Erby jsou namalovány v jedné z místností Hraničního paláce [Palazzo del Termine].

rovněž přítomen a společně s císařským párem se dostavil jako divák i ke zmíněné slavnosti. Arcikníže dorazil do Prahy po několikaměsíčním pobytu ve Vídni již 21. prosince 1616, patř-

na z rodů Collalto, Madruzzo, Guerrieri, Lodron, Strassoldo, Obizzi a z dynastie mantovských Gonzagů). Osob alespoň zčásti spjatých s prostředím habsburských dvorů z doby d'Arkova pražského působení zde figuruje pouze osm, z toho jsou dva Mantovani (Francesco Gonzaga di Castiglione a Ottavio Cavriani - tajný rada krále Matyáše), a kromě nich španělský vyslanec Baltasar de Zúñiga, tajní radové Johann Anton Barvitiuss a Friedrich z Fürstenberka (zároveň vdovec po d'Arkově sestřenci), někdejší císařův nejvyšší hofmistr Karel z Liechtenštejna (v této době již ovšem spojenec krále Matyáše), a konečně dvě výrazné ženské postavy pražského dvora s úzkým vztahem ke Španělsku: Polyxena z Pernštejna provdaná v druhém manželství za českého nejvyššího kancléře Zdeňka Vojtěcha z Lobkovic (*signora Gran Cancelliera*) a její švagrová, španělská šlechtička Maria de Lara, vdova po Janovi z Pernštejna (*signora Domina Maria de Pernestan*). Na Slavatu Giovanni Vincenzo s oznámením nepamatoval, což nás vede k závěru, že mezi oběma šlechtici v této době zřejmě nepanoval žádný blízký vztah, a spolupráce na pražském představení v roce 1617 zřejmě byla pouze příležitostná. Můžeme snad předpokládat, že Slavata pouze nabídl finanční subvenci pro realizaci představení, jehož projekt vznikl bez jeho přičinění, ačkoliv její pak beze zbytku využil k reprezentaci své vlastní osoby.

Co však vedlo Giovanni Vincenza, aby se podílel na přípravě masopustních slavností na dvoře císaře Matyáše? Alespoň částečné vysvětlení nám poskytují širší souvislosti jeho pražského pobytu. Nevíme bohužel, kdy d'Arco do Prahy dorazil (příprava představení, předvedeného dvorskými umělci, jistě vyžadovala jeho přítomnost s dostatečným předstihem), do Čech však každopádně přijížděl nikoliv jako člen Matyášova dvorského organismu, nýbrž jako komorník tyrolského vladaře arciknížete Maxmiliána, jímž se zřejmě stal někdy po urovnání vztahů s Innsbruckem v roce 1614.⁵⁵ Maxmilián Tyrolský byl ostatně na začátku roku 1617 v Praze

55 Jako Maxmiliánův komorník je každopádně titulován v popisu představení, DOBALOVÁ - MUCHKA, *Ein unheimlicher Text*, 245.

ně s větším doprovodem, neboť český šlechtic Adam z Valdštejna hostil 27. prosince ve svém pražském domě „všechny komorníky Jeho Milosti arciknížete Maxmiliána“, možná právě včetně Giovanni Vincenza.⁵⁶ Přítomnost arciknížete Maxmiliána v Praze úzce souvisela se snahou o řešení nástupnické otázky v rakouském domě a předznamenávala sled jednání, který vyvrcholil 7. června 1617 přijetím druhého arciknížete Ferdinanda ze Štýrského Hradce (který do Prahy dorazil v březnu 1617) za českého krále a jeho korunovací 29. června. Pražské masopustní přestavení však nebylo jediným, a snad ani ne hlavním cílem Arkova pobytu v Praze: Tím druhým bylo nepochybně sollicitování. Hrabě totiž s sebou přivážel celou řadu soukromých pohledávek, nároků a nedořešených záležitostí, které hodlal během svého pobytu při císařském dvoře vyřešit. Sub specie těchto okolností se zdá, že hudebně-dramatické představení, k němuž Giovanni Vincenzo údajně dodal nápad i liberto, mělo podepřít výsostně soukromé cíle: Mělo zřejmě připravit půdu pro to, aby hrabě mohl své nároky u dvora snaději prosadit. Giovanni Vincenzo znal dobře prostředí habsburských dvorů a patrně tuší, že před úspěšným vyjednáváním - zejména pokud se týkalo letitých pohledávek - je záhodno uvést se do povědomí dvora a naklonit si jeho rozhodující představitele. První ze záležitostí, kterou chtěl Giovanni Vincenzo v Praze vyřešit, byla jeho pohledávka z doby služby na dvoře Rudolfa II. Jak se dozvídáme ze vzájemné korespondence dvorské a jí podřízené české komory, které se od počátku roku 1617 zabývaly suplikou, kterou d'Arco v této věci podal, vznášel Giovanni Vincenzo nárok na nedoplatené služné (*hinterstellige hofbesoldung*) císařského číšníka v celkové výši 1397 zlatých a 20 krejcarů a na mimořádný císařův peněžní dar (*gnadengeld*) ve výši 4000 fl. Pohledávka byla skutečně starého data: plat odpovídal bezmála tříleté službě a mimořádný dar 4000 zl. si Giovanni Vincenzo vyprosil na podzim 1608, krátce před svým odchodem z Prahy.⁵⁷ Záležitost je pozoruhodná především z toho důvodu, že úřad prezidenta české komory v letech 1612-1625 zastával právě Vilém Slavata, který společně s d'Arkem 5. ledna 1617 organizoval zmíněné pražské hudebně-divadelní představení. Vzhledem k chronické insolventnosti císaře Matyáše a k početnému zastupu věřitelů a nevyplacených dvořanů někdejšího císaře Giovanni Vincenzo patrně neměl velkou naději na proplacení své dávné pohledávky bez náležité protekce, a v tomto ohledu mohla podpora ze strany prezidenta české komory být významným faktorem, i když z dochované dokumentace nelze bez znalosti administrativního kontextu s jistotou prokázat, že by česká komora nebo přímo Slavata d'Arkovu žádost otevřeně podpořili. Snad lze za takovou intervenci považovat přípis české komory z 9. ledna 1617, v němž se navrhovalo, aby byl d'Arco postupně uspokojován z příjmů, které průběžně, byť zřejmě jen nevelkým proudem, plynuly z pokut a konfiskací (*straffen und fälligkeiten*). Dvorská komora tento návrh o pět dní později zamítla s tím, že zmíněný fond není určen na umořování císařských dluhů, nýbrž na splácení služného někdejší Rudolfovy dvorské čeledi (*allein auff abstattung der hinderstelligen besoldungen des alten hoffgesindes*). D'Arkova pohledávka naproti tomu spočívala z větší části ve finančním daru, možná jej diskvalifikoval rovněž status šlechtice, zatímco příjmy z pokut byly uspojovány sociálně níže postavené skupiny. Česká komora nicméně nebyla schopna či ochotna navrhnout jiný zdroj k d'Arkovu vyplacení. Teprve v prosinci 1617, vzápětí po Matyášově odjezdu z Prahy, se nakonec prosadilo mínění české komory: Vincenzova pohledávka měla být přece jen uhrazena *aus denen alda in der Cron*

⁵⁶ *Dnes sem měl všechny komorníky Jeho Milosti arciknížete Maximiliána u sebe*, MARIE KOLDINSKÁ - PETR MAT'Á (ed.), Deník rudolfinského dvořana. Adam mladší z Valdštejna 1602-1633, Praha 1997, 257.

⁵⁷ Viz císařská rezoluce z 31. října 1608, pojišťující výplatu služného ve výši 1397 zl. 20 kr. a *ainer gnaden ergezlich[k]ait* ve výši 4000 zl. *auff der tyrolischen khünfftigen landtagsbewilligung*, AVA, Familienakten, A 67. K výplatě však tehdy, jak vidno, nedošlo.

Behaimb einkommenden allerhandt confiscationen und fälligkeiten, a sice během tří let, k čemuž byl předepsán splátkový kalendář. Vzápětí, 30. ledna 1618, již z Vídeňského Nového Města, ovšem dvorská komora své rozhodnutí revidovala, pozastavujíc vyplácení dvořanského platu a uvádějíc, že d'Arkova pohledávka namísto udaných 1397 činí pouhých 565 zl. 40 kr., které jsou prý ovšem obstavené, snad d'Arkovými věřiteli nebo osobami, s nimiž vedl spory (*zu deme solcher besoldungsrest von anderen parteyen gänzlichen verarrestiert und verboten*).⁵⁸ Zda Arco v následujících zmatcích, které postihly habsburskou monarchii (a nakrátko učinily právě z konfiskací významný příjmový zdroj) alespoň část své pretenze skutečně obdržel, není známo.

Jinou záležitostí, kterou Giovanni Vincenzo řešil během svého pražského pobytu, byl spor s hrabaty z Fürstenberka o dědictví po Anně Marii d'Arco (†1607), zmíněné výše coby manželka Wolfganga Sigmunda Rumpfa, po kterém zdědila panství Weitra na hranici Dolních Rakous a Čech. Po smrti hraběnky, která po sobě nezanechala závěť, však o tento rozsáhlý majetek (včetně domu ve Vídni, movitostí a právních nároků) vypukl spor mezi hraběčným druhým manželem Friedrichem z Fürstenberka a hrabaty d'Arco, který se však pro později jmenované vyvíjel nepříznivě a nakonec skončil naprostým neúspěchem. V roce 1617 nicméně stále zůstávala naděje na alespoň částečné odškodnění, protože se Pirro v dopise ze září 1617 Giovanni Vincenzovi radoval z bratrových zpráv o vývoji kauzy a doufal v brzké příznivé řešení, jakmile se císař navrátí z Prahy do Vídně.⁵⁹ Další ze záležitostí byl komplex majetkových sporů s někdejší tchánem Raimundem z Thurnu, v němž již nešlo pouze o věno Lukrécie, nýbrž rovněž o držbu lokality Prato Saiano poblíž Arca, kterou Raimund kdykoli vysoudil na Antoniovi d'Arco (*col qual ho havuta lunga contesa [...] molto tempo prima che il Signor Conte Giovanni Vincenzo pigliasse mia figliuola per moglie*).⁶⁰ V tomto případě rozhodující instancí nebyl císař Matyáš, nýbrž stále šlo ještě o procedurální otázku sporné jurisdikce mezi Innsbruckem a Štýrským Hradcem. Giovanni Vincenzo však využil přítomnosti arciknížete Ferdinanda v Praze⁶¹ a adresoval mu 16. července 1617, krátce po jeho korunovaci českým králem, memoriál, v němž právníckými argumenty proti Thurnovi obhajoval příslušnost sporu před innsbrucké instance.⁶²

58 Písemnosti k Vincenzově pohledávce viz Národní archiv (Praha), Stará manipulace, sign. A 31/6-7, karton 43 (za jejich zpřístupnění děkuji Petru Marešovi). Jde o koncepty psaní české komory dvorské komoře z 9. a 24. ledna 1617 (s připsaným regestem přípisu dvorské komory z 11. ledna) a o dva listy dvorské komory české komoře z 5. prosince 1617 a 30. ledna 1618. Rozhodnutí dvorské komory z 11. ledna 1617 shrnuto též v Österreichisches Staatsarchiv (Wien), Finanz- und Hofkammerarchiv, Hoffinanz Österreich, Registraturbuch 678, fol. 11r. Tamtéž, fol. 124v, zaznamenány k březnu 1617 [*der Camer in Behaimb unterschiedliche entschuldigungen, das dem herrn graff Johan Vincenz von Arch seine praetendirte gnadt und besoldung dannenhero nicht bezahlt werden könne*].

59 RILL, *Geschichte*, 263 (podle něj spor skončil již roku 1610); Pirro d'Arco bratru Giovanni Vincenzovi, 2. září 1617 (Arco), Collezione Segala, BCT1-2549.62. Tamtéž, BCT1-2599, se dochoval výrok soudu dolnorakouského zemského maršálka v této věci z 20. dubna 1611 a další dokumenty k celé kauze. Dne 14. října 1611 (Arco) psal Giovanni Vincenzo Giovanni Battistovi d'Arco do Cavriany, aby zajistil přímluvu mantovského vévody Vincenza ohledně revize soudního výroku, tamtéž, BCT1-2564.2.

60 Raimund z Thurnu králi Ferdinandovi II., 8. srpna 1617 (Vídeň), ATT, 75.2.

61 Arcikníže Prahu opustil teprve 12. října 1617, v létě však podnikl holdovací cestu po českých zemích a návštěvu saského kurfiřta v Drážďanech, viz KOLDINSKÁ - MATĀ, *Deník*, 275.

62 Giovanni Vincenzo d'Arco králi Ferdinandovi II., 16. července 1617 (Praha), ATT, 75.2; Thurn vzápětí odpověděl memoriálem datovaným ve Vídni 8. srpna 1617 (tamtéž), *ch'io non posso esser astretto di rispondere alle pretensioni d'esso signor Conte Giovanni Vincenzo in altro foro che nel mio competente, come confido nella Maestà Vestra che non mi astringerà di farlo*.

Císař Matyáš (1557-1619).

Asi vůbec nejzajímavější je ale poslední ze známých záležitostí, které Giovanni Vincenzo v Praze řešil: Dne 24. dubna 1617 mu vystavil některý z členů habsburské dynastie, patrně císař Matyáš nebo arcivévoda Maxmilián, latinskou přímluvu pro španělského krále. Připomínal v ní služby d' Arků rakouskému domu i vojenské začátky Giovanni Vincenza v Uhrách a přimlouval se, aby mu Filip III. vydal plukovní patent a přijal jej do svých vojenských služeb v honorované pozici.⁶³ Záležitost je zapotřebí interpretovat v kontextu právě probíhající války mezi Benátskou republikou a arcivévodou Ferdinandem Tyrolským, čerstvě designovaným následníkem trůnu v habsburské monarchii. Právě v této době se v Praze jednalo o to, zda císař a španělský král svého příbuzného podpoří vysláním (resp. financováním) zvláštních pomocných sborů,⁶⁴ a tato příležitost lákala do Prahy řadu dobrodruhů tušících v konfliktu příležitost pro získání lukrativního plukovníkého místa v císařských a španělských službách. Jak se zdá, Giovanni Vincenzo po této příležitosti rovněž skočil, a to i přesto, že jeho zkušenosti s aktivní vojenskou činností ležely v bezmála dvě desetiletí staré minulosti. Nelze přitom vyloučit, že přímluva ke španělskému králi vydaná v jeho prospěch byla, stejně jako v jiných případech, pouze úlitbou kompenzující císařovo odmítnutí. I když tato epizoda podle všeho skončila bezvýsledně, zůstává dalším z řady dokladů o tom, jaké cíle Giovanni Vincenzo spojoval se svým pražským pobytem v roce 1617 a k čemu mu mělo být nápomocné jím režírované masopustní představení: Hrabě se podle všeho snažil navrátit se do habsburských služeb resp. získat nové uplatnění.

Giovanni Vincenzo d'Arco a severoitalské dvory

D' Arkovy privátní cíle nám jistě pomáhají zasadit jím režírované představení do náležitého kontextu, avšak samy o sobě neobjasňují jeho inspiraci. Představení z února 1617 bylo v prostředí císařského dvora významnou inovací a dokládá recepci hudebních a divadelních forem, které se v předchozích letech vyvinuly na severoitalských dvorech, zejména v Mantově, Ferrare a Florencii. Naskýtá se otázka, nakolik byl Giovanni Vincenzo s hudebním děním v těchto centrech obeznámen a odkud čerpal podněty?

⁶³ Celá přímluva zní *Novit Maiestas Vestra quanta sint quamque antiqua Comitum de Archu poenes Augustam domum nostram Austriacam et Hispaniarum Coronam merita. De illa legitime descendens, mihi a cubiculo ill[ust]ris sincereque dilectus, ac fidelis Comes Joannes Vincentius ab Archu, inter ipsos paene parietes Augustae huius domus nostrae natus, in Aula Serenissimi quondam, ac invictissimi Romanorum Imperatoris Rudolphi secundi, domini ac fratris mihi clementissimi gloriosae memoriae, educatus, maiorum suorum laudata vestigia relinquere nollens, Aequestris disciplinae fundamentis diligenter investigatis, Belli Turcici in Hungaria experientia perfecta militiae scientiam sibi comparae, atque ex ipso sanguine haustam in Inclitam domum nostram fidem, propriam audacter vitam exponens testantem exhibere conatus est. Nunc etate, experientia iudicioque maturiori accitus, ad maiora quoque fidelitatis augendae munia promovere cupidus exposuit ut vocant collonellorum numerum adoptari. Quod ego quidem pro moderno rerum in his partibus undique pericula, et turbationes minantibus statu Maiestati Vestrae multis modis conducere posse arbitrarer. Et si idem Comes meis praecibus id obtinere queat sumae a Maiestate Vestra benignitatis loco agnoscere, omnibus obsequiorum generibus compensare gauderem. Quam ea propter qua decet cum reverentia, et enixa quidem animi contentione requiro, quemadmodum et Oratorem Maiestatis Vestrae in hac Aula praesentem Comitum de Ognate idem istud Maiestati Vestrae proponendum commendo et de Maiestatis Vestrae benigna super inde resolutione mihi optata omnia policeor... Opis přímluvy (bez jména původce), 24. dubna 1617, Collezione Segala, BCT1-2560,33.*

⁶⁴ FRIEDRICH VON HURTER, *Geschichte Kaiser Ferdinands II. und seiner Eltern*, sv. 7, Schaffhausen 1854, 162n.

Tato otázka si jistě vyžádá další soustředěný výzkum, na tomto místě je však možno alespoň načrtnout několik důležitých a dosud neznámých souvislostí. Předně známe pramenů několik střípků dokládajících pobyt Giovanniho Vincenza v (severo-)italských kulturních centrech: V roce 1605 byl prý hostem hraběte de Fuentes na karnevalu v Miláně,⁶⁵ a v létě toho roku se objevil v Římě.⁶⁶ V srpnu 1609 - již z manželkou - navštívil Mantovu, kde měl možnost hovořit s vévodou o jednáních o sňatek svého bratra,⁶⁷ a z jara roku 1610 slyšíme o jeho návštěvě v Benátkách.⁶⁸

Zdaleka nejbliže měl ovšem Giovanni Vincenzo ke dvoru mantovských Gonzagů.⁶⁹ O několika souvislostech jsme již slyšeli: Roku 1595 se hrabě spolu s bratrem Pirrem a bratrancem Prosperem zúčastnil tažení mantovského vévody Vincenza Gonzagy (1562-1612), dlouholetého zaměstnavatele Claudia Monteverdiho a významného mecenáše raně barokní opery, do Uher.⁷⁰ V žádném případě nešlo o náhodné setkání. Jak vévoda později uváděl ve své přímluvě za manželství Pirra d'Arco, měl Giovanni Vincenzo ve zvyku se při návštěvách Mantovy u vévody hlásit (*lasciarsi vedere da me come è suo solito*).⁷¹ To vše, společně s listy Giovanni Vincenza mantovským vévodům Vincenzovi a Fedinandovi, které se dochovaly v jejich pozůstalostech (byť se vesměs týkají finančních záležitostí, později pak Řádu křesťanské milice),⁷² svědčí o poměrně úzkých vztazích.

Giovanni Vincenza ovšem pojily s Mantovou rovněž četné kontakty rodinné a příbuzenské. V rozvětveném rodě d'Arků se od 15. století vyskytlo několik sňatků s neméně rozvětvenou dynastií Gonzagů: Giovanni Vincenzův děd Nicolò (†1547) byl ženat con Giulii Gonzaga di Novellara a bratranec Prospero měl již v devadesátých letech 16. století za ženu Lauru z nemanželské gonzagovské větve Canzi-Boschetti. Arkové vlastnili rodinné sídlo (či sídla?) v Cavriane mezi Mantovou a Bresciou a byli velmi úzce spřízněni se šlechtickými rody z Mantovska. Matkou Giovanni Vincenza byla Olimpia Guerrieri, pocházející z rodu, který patřil k věrné gonzagovské klientele. Byla dcerou Vincenza Guerrieriho (1495-1563), významného gonzagovského favorita, diplomata, dlouholetého podkoního (*maestro delle stalle*) a správce pevnosti (*castellano*) v Casale. Právě po něm zřejmě Giovanni Vincenzo d'Arco dostal své druhé jméno.⁷³

Není příliš divu, že se mantovský dvůr stal po pohnutých událostech roku 1579 vedle pražského císařského dvora druhým významným útočištěm d'Arků. Kolem roku 1610 zde pobýval bratr Pirro, neboť mu právě sem Giovanni Vincenzo zasilal oznámení o narození svého

65 RILL, *Geschichte*, 266.

66 Viz pozn. 29.

67 Viz pozn. 37.

68 Raimund z Thurnu arcivévodovi Maxmiliánovi Arnoštovi, 14. května 1610 (Gradiška), Collezione Segala, BCTI-2560.23.

69 Vztah hrabat d'Arků k mantovskému dvoru by zasluhoval komplexní objasnění. GIUSEPPE AMADEI, *Il Palazzo d'Arco in Mantova*, Mantova 1980, 47-49, poskytuje pouze hrst nesoustavných údajů, z velké části čerpaných z práce Carla d'Arco (viz pozn. 3), a z velké části rovněž mylných.

70 Viz pozn. 28.

71 Viz pozn. 37.

72 V Archivio di Stato di Mantova, Archivio dei Gonzaga, busta 1414, se zachovalo 24 d'Arcových listů mantovským vévodům a jejich úředníkům z let 1606-1621. Jiný d'Arcův list z 25. června 1609 (Gradiška) je vmíchán mezi dobové zprávy z uherské hranice (busta 533).

73 RAFFAELE TAMALIO, *Guerrieri, Vincenzo*, Dizionario Biografico degli Italiani 60, Roma 2003, 649-651. Pro úplnost budiž dodáno, že Olimpiina sestra Violante Guerrieri se provdala za d'Arcova strýce Claudia (†1558), švagra své sestry. Jinak užitečný rodokmen Guerrieriů, který podává CHRISTOPH WEBER, *Genealogien zur Pappengeschichte*, sv. 2, Stuttgart 1999, 513n., d'arkovské konexe opomíjí.

synka,⁷⁴ a v Mantově je datován rovněž list bratrance Prospera z ledna téhož roku.⁷⁵ V Mantově dále sídlil vzdálenější příbuzný Giovanni Giacomo d'Arco (†1624), manžel Vittorice Strozzi, dvořan a diplomat v gonzagovských službách.⁷⁶ Neméně důležité pro pochopení d'Arkových společenských i kulturních kontaktů s kulturním okruhem severoitalských dvorů jsou osudy jeho tří sester. Zatímco Olimpia Angelica d'Arco se stala řádovou sestrou (patrně v klášteře sv. Alžběty v Mantově),⁷⁷ provdala se druhá sestra Francesca (†1631) roku 1583 za mantovského dvořana Carla Galvagniho.⁷⁸ Zdaleka nejzajímavější z hlediska možných souvislostí s kulturně-zprostředkovatelskou rolí, kterou Giovanni Vincenzo sehrál v roce 1617, je ovšem osud jeho třetí a možná nejstarší ze všech sester: In on úzce souvisí se severoitalskými dvory. Livia d'Arco (1565-1611) se stala dvorní dámou Markéty Gonzaga (sestry vévody Vincenza) a po jejím sňatku s vévodou Alfonsem II. d'Este 1579 přišla spolu s ní na ferrarský dvůr, kde se roku 1585 provdala za tamního dvořana Alfonsa Bevilacqua (1567-1622). Livia, výjimečně nadaná vokalistka, proslula jako jedna ze tří dlouholetých členek stálého hudebního souboru známého pod označením *concerto delle donne* a fungujícího na estenském dvoře v letech 1580-1597. V tomto pro dějiny hudby významném tělese reprodukcijím pro něj zkomponované madrigaly estenského dvorního skladatele Luzzasca Luzzaschiho, hrála Livia kromě zpěvu rovněž na violu da gambo, kteroužto dovednost si osvojila právě pod Luzzaschiho vedením, a vystupovala rovněž v příležitostných hudebně-dramatických baletních přestaveních (*balletto delle donne*) konaných na ferrarském dvoře v době karnevalu.⁷⁹ Není jasné, zda Livia, opěvovaná Torquatem Tassem a dalšími pozdně renesančními básníky, po vévodově smrti roku 1597 a po následném rozpadu estenského dvora následovala ovdovělou vévodkyni Markétu a vrátila s manželem (který je k roku 1608 doložen jako *camerier d'onore* Vincenza Gonzagy) do Mantovy.⁸⁰ Spíše se zdá, že zůstala ve Ferrare, neboť právě odtud psala v roce 1609 Lukrécii z Thurnu, litujíc, že pro své těhotenství nemůže vážít předem dohodnutou cestu do

⁷⁴ *Al signor Conte Pirro a Mantova*, Collezione Segala, BCT1-2574.26.

⁷⁵ Prospero d'Arco Pirovi d'Arco, 28. ledna 1610 (Mantova), Collezione Segala, BCT1-2559.33.

⁷⁶ *Otto lettere di Ferdinando duca di Mantova al conte Gio. Giacomo d'Arco suo consigliere di Stato e ambasciatore straordinario a Milano. 8 aprile-6 ottobre 1616*, *Archivio trentino* 13 (1896), 237-245.

⁷⁷ RILL, *Geschichte*, 263. Dochoval se její dopis Giovanni Vincenzovi z 25. června 1613, datovaný v Mantově a kondolující k úmrtí jeho manželky, Collezione Segala, BCT1-2587.2. Srov. tamtéž, BCT1-2548.1.

⁷⁸ Svatební smlouva viz BCT1-2569.1 e 2572-17. Galvagni byl v roce 1610 Giovanni Vincenzovi nápomocen při získávání podpory mantovského vévody pro sňatek jeho bratra Pirra, viz výťah z jeho listu Pirovi 9. června 1610 (Mantova), tamtéž, BCT1-2569.26.

⁷⁹ ANTONIO FRIZZI - GIAMBATTISTA BODONI, *Memorie storiche della nobile famiglia Bevilacqua*, Parma 1779, 164n., 193; ANGELO SOLERTI, *Ferrara e la corte estense nella seconda metà del secolo decimosesto*, Città di Castello 1900, 50, 136, 139; ELIO DURANTE - ANNA MARTELOTTI, *Madrigali segreti per le dame di Ferrara. Il manoscritto musicale F. 1358 della Biblioteca Estense di Modena*, vol. 1, Firenze 2000, 62; ANTHONY NEWCOMB, *Madrigal at Ferrara, 1579-1597*, Princeton 1980, 2 vol., zde sv. 1, 11, 20n., 25, 35, 38, 66, 85, 83f; RACHELE FARINA, *Dizionario Biografico delle donne lombarde (568-1968)*, Milano 1995, 373. Sourozenecký vztah mezi autorem libreta pro pražské představení a významnou pěvkyní na ferrarském dvoře dosud nebyl tematizován. Livia bývá v literatuře neprávem považována za „daughter of an impoverished Mantuan minor noble“, ISABELLE PUTNAM EMERSON, *Five centuries of female singers*, Westport 2005, 7, resp. za „daughter of a minor Mantuan nobleman who was not in easy financial circumstances“, ANTHONY NEWCOMB, *Courtesans, Muses, or Musicians? Professional women musicians in sixteenth-century Italy*, in: *Women Making Music: The Western Art Tradition, 1150-1950*, red. JANE M. BOWERS - JUDITH TICK, Urbana-Chicago 1986, 90-115, zde 99, aniž by byly vzaty v potaz četné příbuzenské svazky s Tyrolskem a habsburskými dvory.

⁸⁰ Alfonso Bevilacqua, švagr Giovanni Vincenza, se v Mantově v létě 1608 zúčastnil jezdecké soutěže konané v rámci cyklu slavností v souvislosti se svatbou Francesca Gonzagy, viz FEDERICO FOLLINO, *Compendio delle sontuose feste fatte l'anno M. DC. VIII. nella città di Mantova per le reali nozze del Serenissimo Principe Francesco Gonzaga con la Serenissima Infante Margherita di Savoia*, Mantova 1608, 140.

Mantovska a poznat svou švagrovou osobně.⁸¹ I v této době zřejmě Livia zůstávala zapsána v povědomí umělecky progresivních kruhů: Giovan Battista Marino její památce (*Per la Signora Contessa Liuia d'Arco, morta in parto*) věnoval dva sonety a tři kratší básně ve své třídílné sbírce *La Lira*⁸² a florentský librettista Ottavio Rinuccini její památku rovněž uctil několika básnickými kusy.⁸³

Z uvedené mozaiky seznáváme, že Giovanni Vincenzo tkvěl pevně v předivu příbuzenských vazeb utkaném kolem gonzagovského dvora v Mantově, a mohl být proto dobře obeznámen se soudobou hudební produkcí na severoitalských dvorech a jejími nejnovějšími trendy, a to i prostřednictvím své sestry Livie. Hrabě d'Arco, jehož kulturní a společenský profil doposud nebyl badatelům příliš jasný, tak dostává konkrétní obrysy jako ideální zprostředkovatel kulturního transferu.

Nakolik však mohl mít Giovanni Vincenzo přímou zkušenost s hudebním životem na mantovském dvoře, zejména s obdobnými preformancemi, na jaké se v roce 1617 v Praze? D'Arkův pouze zlomkovitě rekonstruovatelný itinerář bohužel neumožňuje jasnou odpověď. Nemáme nicméně zpráv o tom, že by se Giovanni Vincenzo byl zúčastnil důležitého cyklu slavností pořádaných v Mantově k oslavě sňatku Franceska Gonzaga v pozdním jaře a v létě 1608, a zřejmě tedy nespáčil na vlastní oči Monteverdiho *Il ballo delle ingrate* (libreto od Ottavia Rinucciniho),⁸⁴ které bývá považováno za vzor pražského představení.⁸⁵ Spíše se zdá, že v tomto roce zůstával v Praze a ve Vídni (mj. v souvislosti se svým sňatkem) a do severní Itálie se dostal až v roce 1609, po několikaměsíčním pobytu v Gorickém hrabství na začátku roku.

A je konečně třeba položit si otázku po d'Arkově vlastní literární činnosti. Prozatím zůstává libreto k pražskému představení jeho ojedinělým literárním výtvozem. Kromě něj víme pouze, že prý hrabě projevoval bibliofilské sklony,⁸⁶ a že po sobě zanechal jakési italské verše, které v roce 1630 v Římě v nakladatelství Guglielma Facciottiho vydal Antonio Bruni ve své sbírce *Le tre Grazie*.⁸⁷ Otázka, zda je libreto k pražskému představení skutečně výtvozem pouze a jedině Giovanni Vincenza, nebo zda vzniklo s pomocí zkušenějšího literáta, proto zůstává otevřená. Není ovšem možno nepřipomenout zajímavou tradici humanistické učenosti v předchozích generacích rodu, které již Giovanni Vincenzo nezažil. Zmínku zde zasluhuje především děd Nicolò d'Arco, humanista a významný literát,⁸⁸ avšak bez významu nemusí být ani odkaz jeho dcery, Vincenzovy tety Livie d'Arco (†před 1557), provdané za Fortunata Martinenga (1512-1552), humanisty z Brescie, básníka, mecenáše a zakladatele *Accademia dei Dubbiosi*. Teta Livia, bezesporu učená dáma, se zapsala do dějin literatury učeným dopisem-úvahou na téma žen vyrovnávajících se mužům v různých sférách lidské činnosti, kterou

81 ...non essendomi concesso dalla mia pessima gravidanza il poter'esser' à servirla presentialmente a Chavriana, come havevamo risoluti di fare... Livia d'Arco Bevilacqua Lukrécii z Thurnu, 16. srpna 1609 (Ferrara), Collezione Segala, BCT1-2580.52. Z 20. února 1601 se dochoval její list bratru Giovanni Vincenzovi, datovaný rovněž ve Ferrare, tamtéž, BCT1-2580.48.

82 Della Lira del Cavalier Marino. Parte terza, Venetia 1616, 150n.

83 In morte della Signora Liuia d'Arco. Poesie del S[igno]r Ottavio Rinuccini. Firenze 1622, 158-162.

84 DONALD SANDERS, *Music at the Gonzaga Court in Mantua*, Lanham 2012.

85 HERBERT SEIFERT, *Barock* (circa 1619 bis 1740), in: ELISABETH TH. FRITZ-HILSCHER - HELMUT KRETSCHMER a kolektiv, *Wien Musikgeschichte. Von der Prähistorie bis zur Gegenwart*, Wien-Berlin 2011, 143-212, zde 144; ALFRED NOE, *Die italienische Literatur in Österreich*, sv. 1: *Von den Anfängen bis 1797*, Wien-Köln-Weimar 2011, 268.

86 RILL, *Geschichte*, 264.

87 Sbirka mi nebyla k dispozici, informaci čerpám z práce GIAMMARIA MAZZUCHELLIHO, *Gli scrittori d'Italia cioè notizie storiche, e critiche intorno alle vite, e agli scritti dei letterati Italiani*, vol. I, parte II, Brescia 1753, 970.

88 GERHARD RILL, *Arco, Nicolò d'*, in: *Dizionario Biographico degli Italiani*, vol. 3, Roma 1961, 793n.

v roce 1548 vydal humanista Ortensio Lando. V dopise nacházíme zajímavou souvislost s jedním z ústředních motivů pražského masopustního představení 1617: Účastnilo se ho, jak jsme uvedli, šest párů starověkých a legendárních hrdinů a hrdinek, přičemž jména všech zde vystupujících vládkyň - Semiramis, Zenobia, Camilla, Pantasilea, Tomira a dokonce i Libuše - nacházíme v Liviině učeném dopise, spolu s osmi desítkami dalších jmen významných žen.⁸⁹ Výčet vlivných žen z minulosti byl jistě humanistický *locus communis*, a v žádném případě nemuselo jít o jediný inspirační zdroj Giovanni Vincenza,⁹⁰ avšak je to přesto pozoruhodná koincidence, která bezesporu zasluhuje pozornost.

Kolem pražského představení však přesto zůstává řada otevřených otázek. Velkou hádanku spojenou s d'Arkovým podílem představuje především otázka koordinace příprav celého představení. Pokud hrabě přijel o Prahu teprve s arcivévodou Maxmiliánem koncem roku 1616, je možné předpokládat, že s sebou již přivážel hotové libretu? Je možno předpokládat, že celá idea skutečně vyšla pouze a jediné od Giovanni Vincenza? Pokud ovšem nebyl iniciátorem on, kdo a proč přišel s myšlenkou pověřit právě tyrolského hraběte (který do té doby k Matyášovu dvoru - pokud zatím známo - neměl přímý vztah) přípravou libreta? Mohly být jeviště s perspektivní scénou a postranními kulisami, náročná technická zařízení se zvedacími stroji, pro něž v prostředí císařského dvora zřejmě neexistoval příklad, kostýmy, a amfiteatrální jeviště připraveny v řádu týdnů, nebo spíše měsíců?

Sylvie Dobalová a Ivan Muchka upozornili na možná důležitá skutečnost, že totiž divadelní architektura představení mohla být vytvořena architektem Giovanni Mariou Filippim, který byl s hrabaty d'Arco v prokazatelném kontaktu roku 1613, kdy právě pro ně a pro město Arco vytvořil projekt nového chrámu,⁹¹ jehož stavbu, jak jsme viděli, Giovanni Vincenzo bedlivě sledoval.⁹² Císařský stavitel mohl, i vzhledem ke své znalosti Pražského hradu, sehrát roli důležitějšího zprostředkovatele a pomocníka pro realizaci d'Arkova záměru, i když tuto možnost poněkud komplikuje skutečnost, že byl v polovině prosince 1616 kvůli zpronevěře dvorskou komorou zbaven úřadu císařského stavitele a od března 1617 hledal nového zaměstnavatele na Moravě. Je možno uvažovat, že jeho práce pro dvorské představení konané začátkem února 1617 mohla být motivována snahou o rehabilitaci? Připomeňme, že Vilém Slavata coby mecenáš celé slavnosti byl zároveň prezidentem české komory, která v listopadu 1616 podala dvorské komoře o Filippiho zpronevěře několik dobrozdání a dohlížela na následně vypořádání s propuštěným stavitelem.⁹³ Jak Slavata, tak d'Arco (coby Filippiho „zákazník“,

89 (ORTENSIO LANDO), *Lettere di molte valorose donne nelle quali chiaramente appare, non esser ne di eloquentia ne di dottrina alle hvomini inferiori*, Vinegia 1548, fol. 124r-125r; Vinegia 1549, 122r-123r. Pět prve jmenovaných je uvedeno ve skupině žen významných *nel mestier dell' arme*, Libuše (*Libissa*) mezi deseti příklady žen projevujících *spirito propheticum*.

90 Jména z Liviina dopisu jsou nepochybně převzata z děl Jeana Trixierra (Johannes Ravisius): *De memorabilibus et claris mulieribus aliquot diversorum scriptorum opera*, Parisii 1521, fol. 179v; *Io. Ravisii Textoris Niuernensis Officina partim historis, partim poeticis referta disciplinis* (Paris 1520), v nichž se rovněž vyskytuje „Lybussa Craco“ (fol. 239v) a *Labyssa mulier fuit fatidica in Bohemia, quae filiam habuit Craco nomine rerum quoque futurarum peritam* (fol. 241r). Srov. CONSTANCE JORDAN, *Renaissance Feminism. Literary Texts and Political Models*, Cornell 1990, 141n.; MEREDITH K. RAY, *Writing Gender in Women's Letter Collections of the Italian Renaissance*, Toronto 2009, 61.

91 DOBALOVÁ - MUCHKA, *Ein unbekannter Text*, 234-237; FILIPPI - MARSILLI, *Giovanni Maria Filippi*, 49.

92 Viz pozn. 50.

93 KRČÁLOVÁ, Filippi; FRANZ KREYCZI, *Urkunden und Regesten aus dem k. und k. Reichs-Finanz-Archiv*, in: *Jahrbuch der Kunsthistorischen Sammlungen des Allerhöchsten Kaiserhauses* 15 (1894) XLVII - zde vydaná dokumentace je dnes uložena v Archivu Pražského hradu, Dvorská komora, i. č. 763 (za poskytnutí kopii vděčím Táně Václavíkové) a obsahuje i několik nevydaných písemností, které umožňují upřesnit průběh rozhodování o Filippiho propuštění (DOBALOVÁ - MUCHKA, *Ein unbekannter Text*, 237, omylem uvádějí, že Filippi byl propuštěn z úřadu císařského stavitele v létě 1616). Filippi a jeho protivník, *Bauschreiber* Jakob Hübel,

objevivší se právě v té době v Praze), tedy byli s Filippim v kontaktu a jistě oba věděli o jeho potížích. Stavitel mohl mít naopak dostatek důvodů oběma vyhovět, a po svém uvolnění ze služby mohl mít i čas, aby se věnoval tomuto jednorázovému projektu, a rovněž zájem o případný honorář, který zřejmě potřeboval pro úhradu vzniklého dluhu. Postava architekta Giovanni Maria Filippiho zde tedy vytváří zajímavý, byť stále jen hypoteticky předpokládaný svorník.

Ve službách di *Militia Christiana*

Giovanni Vincenzo zůstal v Praze až do odjezdu císaře Matyáše do Vídně (a odtud dále do Prešpurku), o němž referoval bratrovi 3. prosince 1617.⁹⁴ Nevíme, kam vedly kroky hraběte, avšak v srpnu a v září 1618 - již po pražské defenestraci a v době začínající války mezi císařem a českými stavy - a znovu v lednu 1619 jej nalézáme ve Vídni.⁹⁵ Není vyloučeno, že se z Prahy nevrátil zpět do Tridenta, nýbrž že většinu této doby strávil v blízkosti císaře Matyáše. Současně se mu dařilo navázat vztah i k novému panovníkovi, nyní již korunovanému králi českému a uherskému, neboť zanedlouho - pravděpodobně po smrti arcivévody Maximiliána 2. listopadu 1618 - jej Ferdinand II. přijal mezi své komorníky.⁹⁶ I tato skutečnost naznačuje, že d'Arco měl i na začátku konfliktu mezi katolickou dynastií a protestantskými

byli nejprve vyslechnuti před zvláštní komisí. O její relaci pak podala česká komora panovníkovi (patrně nedochované) dobrozdání. 13. října 1616 rozhodl císař v tajné radě, za Slavatovy přítomnosti, aby byl proti oběma provinilcům zahájen právní proces před malostranským rychtářem. Ve snaze vyhnout se soudu Filippi následně sepsal žádost o milost, nabízející poskytnout odškodnění, kterou dvorská komora 17. listopadu odeslala české komoře k posouzení. Následujícího dne česká komora vyhýbavě zrekapitulovala celý případ, aniž by k věci zaujala stanovisko. Dvorská komora jí však věc 19. listopadu znovu vrátila s příkazem, aby se tato poradila s královským prokurátorem a sdělila své mínění. Dne 23. listopadu česká komora odpověděla, *das dise sache kheine lanndsach unnd den cammerprocurator darüber zu vernemen sich nit gebüret, sondern Irer Kayserlichen Mayestät richter müste darüber vernommen werden. Sonsten aber ist des pawmaisters verbrechen ain criminal sach, wie er dann dergestalt angeklagt werden soll. Würde nun der kay. richter das jenige, so ihme zuegemessen, darthuen unndt erweisen, so würde auch ain criminalstraff ihme pawmaister nachfolgen, nemblich das er an leib unndt ehr gestrafft werden müste. Da aber der kay. richter das jenige nit darthuen, sondern der pawmaister erweisen würde, das seine anteceßores die vorigen pawmaister dergleichen sachen für ir regal gehalten unndt genossen, so möchte er dessen, worumben er anklagt wurde, loß gesprochen werden, unnd also auch der Kayserlichen Mayestät das jenige, worzu er sich anjezo erbeut, zu erstatten nit schuldig sein. Die behemische cammer lasset dises alles bey ihrem vorigen bericht verbleiben dergestalt, ob Ir Mayestät ihme gnaden weisen, oder aber den rechtlichen proceß gegen ihme volführen lassen wollen.* 29. listopadu představila dvorská komora věc císaři, přimlouvajíc se za udělení milosti. 15. prosince pak oznámila české komoře verdikt: Matyáš se rozhodl odpustit staviteli kriminální proces, propustil jej ale okamžitě ze svých služeb, zabavil mu nevyplacený plat a nařídil, aby Filippi uhradil zpronevěřený materiál, na což měla česká komora dohlédnout.

94 Collezione Segala BCT1-2540.85 (v katalogu k fondu je list mylně datován do roku 1610).

95 Ve Vídni jsou datovány jeho listy bratru Pirrovi z 15. a 29. srpna a z 5. a 13. září 1618 a 30. ledna 1619, Collezione Segala, BCT1-2546-21, BCT1-2560.31, BCT1-2580.72. Listy se týkají lokálních záležitostí d'arkovských držav v Tyrolsku a nepodávají bohužel informace o činnosti Giovanni Vincenza na císařském dvoře.

96 Jako takový se Giovanni Vincenzo tituluje v konceptu dekretu potvrzujícím přijetí mantovského vévody Ferdinanda mezi rytíře Řádu křesťanské milice 20. června 1619, Collezione Segala, BCT1-2559.34. V listu Giovanni Battistovi d'Arco z 31. května 1619 (Innsbruck) hovoří o *Re Ferdinando mio Signore*, Collezione Segala, BCT1-2564.2. V dopise datovaném ve Vídni z 6. ledna 1619 Giovanni Vincenzo píše Giovanni Battistovi d'Arco: *...lunedì prossimo spero andar a servire sin a Graz Sua Maestà del Re Ferdinando*, tamtéž, BCT1-2564.2 (vročení dopisu je nečitelné, nicméně z kontextu je zřejmé, že dopis mohl být napsán pouze v letech 1618 nebo 1619).

stavy jejich zemí zájem na utužení kontaktů k Habsburkům.⁹⁷ Svědčí o tom konec konců i jeho zajímavá úloha při vzniku Řádu křesťanské milice.⁹⁸ Tento ve svém výsledku neúspěšný projekt představuje velmi zajímavou kapitolu ze začátku třicetileté války. Dne 16. listopadu 1618 došlo v Olomouci k dohodě tří zajímavých, byť velmi různých šlechtických osobností na projektu Řádu křesťanské milice (*Ordo Militiae Christianae*), který zastřešoval jejich dosavadní separátní snahy o vytvoření rytířského řádu. Těmito osobami byli vévoda Carlo Gonzaga-Nevers, rakouský šlechtic Michael Adolf von Althan (mimořádně dvě osoby, které kolem roku 1600 - podobně jako Giovanni Vincenzo - na vlastní oči poznaly uherské bojiště) a italský šlechtic Giovanni Battista Petrignani-Sforza, zastupující rovněž své dva bratry. Původní idea počítala s jakýmsi rytířským bratrstvem, rozděleným do tří samosprávných řádových oblastí (každému měl stát v čele jeden ze zakladatelů) a sledujícím ideu křížové výpravy proti Osmanům. Iniciativa se rodila do nepříliš vhodné doby, která právě konflikt s Osmany odsouvala na vedlejší kolej, a projekt, nesoucí v sobě od počátku riziko zneužití k jiným cílům, po několika letech ztroskotat, mj. též kvůli sporům mezi samotnými zakladateli. Avšak ve svých počátcích byl tento záměr schopen motivovat své čelné představitele k dosti pozoruhodné aktivitě.

Na ustavujícím shromáždění nového řádu konaném ve Vídni 8. března 1619 se sešlo 29 šlechticů téměř ze všech koutů Evropy. O jejich motivacích mnoho nevíme, ač se zdá, že se v nich mísil katolický entuziasmus s pragmatickým očekáváním, že účast v novém řádu jim přinese vliv a usnadní jejich vstup do vojenských služeb katolických panovníků resp. pomůže upevnit jejich postavení v těchto službách. V každém případě šlo o zajímavý příklad nadnárodní socializace katolické aristokracie.

Shromáždění schválilo zakládací listinu a prozatímní řádová pravidla a zároveň obsadilo řádové funkce převorů a komturů.⁹⁹ Shromáždění se zúčastnil i Giovanni Vincenzo d'Arco, který byl při této příležitosti jmenován řádovým převorem pro Tyrolské hrabství a Švýcarsko. Právě d'Arco byl ovšem na ustavujícím shromáždění pověřen ještě jednou, zvláště významnou misí: Byl jmenován vyslancem řádu k papeži a k italským knížatům a zároveň „kolátorem“ - osobou oprávněnou přijímat nové členy řádu - pro celou jižní řádovou oblast zahrnující Itálii a Španělsko.¹⁰⁰ Jmenováním vyslancem k papeži byl Giovanni Vincenzovi

97 Dokládá to i zajímavý dopis, který Giovanni Vincenzo zaslal Giovanni Battistovi d'Arco v lednu 1621 z Říma, Collezione Segala, BCT1-2564.2. *Ho veduto dalla lettera di V. S. I. e dall'ordine venutoli d'Inspruch quello che pretendono i Signori di quel consiglio per conto di rihavere nell'Arsenale di Trento tra pezzi che furno mandati in Arco per monitione di quella fortezza d'ordine del Serenissimo Arciduca Massimiliano, al che parmi che V. S. potrà rispondere che di quei pezzi me ne fu fatto gratia dal detto Serenissimo dopo replicate mie istanze, anzi mi diede gratiosa intentione di concedermene altri di bronzo per difesa di quel luogo et insieme di far rifare ad ogni sua spesa li dui pezzi crepati at tempo delle allegrezze si fecero per l'incoronatione di Re di Bohemia di S. Maestà Cesarea e d'aggiungere tanta materia bastante à ributtare detti pezzi si che riuscisse-ro della medesima grandezza ch'erano inanzi e di farli porre l'istessa Arma della nostra casa come prima, la qual gratiosa intentione s'hebbi mentre l'Altezza Sua si ritrovava in Vienna, del che tutto n'è consapevole Sua Maestà Cesarea nostro Signore che fu presente all'humilissima mia richiesta che gli feci, la quale anco ricordai e reiterai alla Maestà Sua dopo la morte di detto Serenissimo, acciò seguisse l'effetto di tale mia dimanda.*

98 V literatuře je d'Arkova činnost pro Řád křesťanské milice mylně dávána do souvislosti s řádem německých popř. maltézských rytířů, k nimž Giovanni Vincenzo nikdy nenáležel.

99 Dějiny řádu a relevantní literaturu shrnují THOMAS WINKELBAUER, *Fürst und Fürstendiener. Gundaker von Liechtenstein, ein österreichischer Aristokrat des konfessionellen Zeitalters*, Wien/München 1999, 136-140; GIANCARLO MALACARNE, *I Gonzaga di Mantova. Una stirpe per una capitale europea*, vol. 5: *Morte di una dinastia. Da Carlo I a Ferdinando Carlo (1628-1708)*, Modena 2008, 97-107, 335-339; TOMÁŠ PARMA, *Řád křesťanského rytířstva: mezi řeholní společností a konfraternitou*, Folia historica Bohemica 26, Praha 2011, 247-265.

100 V dekretu zmíněném níže v pozn. 105 se tituluje jako *in Comitatus Tyrolis ac Helvetia Prior, eiusdemque*

svěřen prestižní a z hlediska udržení řádu mimořádně důležitý úkol, totiž postarat se o uznání tohoto řádového bratrstva kurií, a zároveň získat řádu nové členy na Apeninském poloostrově. Hrabě v následujících měsících rozvinul pozoruhodně agilní činnost, takže byl současně někdy dokonce vnímán jako jeden z vlastních zakladatelů¹⁰¹ a soudobý dějepisec mohl v souvislosti s řádem uvést, že *per meglio riempirlo di soggetti, spediti per la Germania, e la Francia receutori, & in Italia in particolare il Conte Gio. Vincenzo d'Arco con questa nuova Croce sul'habito*.¹⁰²

Nevíme, co právě Giovanni Vincenza k tomuto prestižnímu byt' asi v řadě ohledů svízelnému postavení vlastně přivedlo: Služba nově vznikajícímu řádu mohla snad hraběti poskytnout kompenzaci za vstup do habsburských vojenských služeb, o který se neúspěšně ucházel roku 1617, a svou roli jistě hrály i blízké vztahy k dynastii mantovských vévodů, z jejichž filofrancouzské sekundogenitury pocházel nejdynamičtější ze tří zakládajících členů. Ustavením Řádu křesťanské milice každopádně nabral život Giovanni Vincenza nový směr. Několik týdnů po ustavujícím shromáždění se hrabě, vybavený i doporučujícími listy od Ferdinanda II. (který celou ideu podporoval¹⁰³), rozjel do Itálie. Cestoval přes Innsbruck, odkud 31. května zpravoval Giovanni Battistu d'Arco o svých úkolech na Apeninském poloostrově.¹⁰⁴ V polovině června dorazil hrabě do Mantovy, kde přijal mezi řádové rytíře vévodu Ferdinanda a jmenoval jej převorem pro oblast jeho vlády s právem jmenovat řádové rytíře.¹⁰⁵ Vévoda zároveň vystavil novému řádu doporučení k papeži a kardinálovi Borghese.¹⁰⁶ 18. července dorazil Giovanni Vincenzo do Říma a o dva dny později měl audienci u papeže, jehož oficiálně požádal o uznání nového řádu. Průvod k audienci - d'Arco jel v nádherném kočáře francouzského vyslance a v doprovodu dalších 22. kočárů - dává tušit ambice i ohlas, který v této době celý podnik vzbuzoval, a v neposlední řadě také ukazuje, v jak exponovaném postavení se Giovanni Vincenzo ocitl.¹⁰⁷

Ordinis ad Summum Pontificem exterosque Italiae Principes Legatus, atque per universum meridionalem districtum Collator.

- 101 Pavla Skály ze Zhoře *Historie česká od r. 1602 do r. 1623*, ed. Karel Tieftrunk, 5 sv. Praha 1865-1870, zde sv. 3, 46.
- 102 VINCENZO FORTI, *Compendio delle guerre Vniversali d'Europa, Dall'Anno MDCXII. sino all'Anno MDCXLI. Et in cui particolarmente si describe la Guerra & il Sacco di Mantova...*, Venetia 1669, 143.
- 103 Jak psal Giovanni Vincenzo d'Arco 19. prosince 1620 (Řím) vévodovi z Nocery: *L Imperatore mio signore non conferisce Priorati, ne altro dell'ordine, il qual si governa da se stesso, ma bene lo promove e favorisce in ogni miglior modo, conforme al solito della sua gran benignità, al concetto che ne tiene, et al servizio che ne spera*, Collezione Segala, BCT1-2588.1.
- 104 Giovanni Vincenzo d'Arco Giovanni Battistovy d'Arco, 31. května 1619 (Innsbruck): *Io son gionto qui per Dio gratia con buona salute per passar mene in Italia, com'ho scritto ancora et ho inteso quivi voluntieri che V. S. è stata impiegata dal Serenissimo Arciduca in certo servizio nella presente occ[asione] del pasagio delle gienti venute di Fiandra. Mi spiace bene non poterla vedere nel passar da Arco, sperò nondimeno, che suppliremo al mio ritorno da Roma e da Napoli, e d'altre parti d'Italia*. Collezione Segala, BCT1-2564.2.
- 105 Alessandro Senesi Curziovi da Picchena, 21. června (Mantova), Archivio di Stato di Firenze, Mediceo del Principato, filza 2950: *La settimana passata venne qua il Conte Giovanni Vincenzo d'Arco, priore del nuovo ordine della militia sacra con lettere del Re Ferdinando et del Duca di Nevers, che danno conto a' principi d'Italia di questa institutione e di gran privilegi et meriti, invitandole ad entrare in essa, et per più facilitar questo pensiero, con buono et grande esempio il Serenissimo Signore Duca ha pigliato questa mattina in capella l'ordine et gran collare, che poi si è cavato doppo la cerimonia stando come ho detto l'esempio*. Konzept d'Arkova dekretu potvrzujícího vévodovo přijetí (20. června) viz Collezione Segala, BCT1-2559.34. Viz Malacarne, I Gonzaga, 100.
- 106 20. června 1619 (Mantova), opisy dochovány in Collezione Segala, BCT1-2588.1.
- 107 PARMA, *Řád*, 256. Carlo di Gonzaga-Nevers věřil, že papež *volesse dar l'Isola di Ponso al nostro ordine com'è stata data à quella di Malta a Cavaglieri Gerosolomitani*, viz jeho dopis nejmenovanému (snad Fedinandovi di Gonzaga), Archivio di Stato di Mantova, Archivio dei Gonzaga, busta 1414.

Na sklonku roku 1619 vyrazil d'Arco z Říma na cestu do Neapole kvůli další propagaci řádu.¹⁰⁸ Za stávajícího stavu poznání je obtížné posoudit, nakolik úspěšně se dařil nábor nových členů.¹⁰⁹ Z dochované korespondence nabýváme dojem, že šíření řádu na italských územích pod španělskou vládou neprobíhalo takovým tempem, jaké si hlavní aktéři představovali, a naráželo na nečekané komplikace.¹¹⁰ Giovanni Vincenzo našel důležitého podporovatele v pozoruhodné postavě marockého knížecího konvertity donu Gasparu de Benimerín, užívajícím titul *Infante di Fes*.¹¹¹ Jeho prostřednictvím se později snažil získat pro úřad jednoho z neapolských převorů Francesca Maria Caraffu, vévodu z Nocery, avšak možná bezúspěšně.¹¹² Také povolení k náboru členů v papežském státě zřejmě na sebe nechalo čekat déle, než zakladatelé řádu předpokládali, avšak přineslo nakonec jisté výsledky.¹¹³

- 108 30. listopadu 1619 píše mantovskému vévodovi Ferdinandovi ještě z Říma, 22. prosince již z Fondi, mezi únorem a dubnem 1620 z Neapole, 6. června opět z Říma, Archivio dei Gonzaga, busta 1414; Collezione Segala, BCT1-2588.1. 27. června 1620 (Florence) píše Pietro Medici, nepochybně jeden z řádových spolubratří, Giovanni Vincenzovi: *Ho inteso l'arrivo di V. S. Illustrissima a Roma...* A pokračuje: *Io mi ritrovi qui in Firenze per riccatar certi schiavi, et poi col primo passaggio inviarmi verso Levante conforme son restato in appuntamento con l'Eccellentissimo Signor Duca di Nevers...*, Collezione Segala, BCT1-2549.10. Z cesty do Neapole pochází d'Arkův list neapolskému mistokráli vévodovi d'Ossuňa: *Per novi ordini soggiointimi doppo che mi tratengo in Napoli tengo molta necessità di conferire et trattare con V. E. sopra negozio d'alta consideratione concernente cose il beneficio publico come il servizio particolare di Sua Maestà Cesarea mio signore, onde supplico quanto posso V. E. si compiacci ad'ascoltarmi, sicura ch'ogni picciol tardanza potria render più difficili le deliberationi et dubiosi i fini proposti.* Collezione Segala, BCT1-2559.28.
- 109 Řádovým komturem se stal např. d'Arkův bratranec Alfonso Guerrieri, generální guvernér v Monferratu, kterého však nejmenoval Giovanni Vincenzo, nýbrž sám mantovský vévoda, srov. GIUSEPPE GIORCELLI, *Documenti inediti o poco noti della Citadella di Casale (1590-1695)*, Rivista di Storia, Arte, Archeologia della Provincia di Alessandria 14 (1905), 499-565, zde 536. 10. dubna 1621 (Řím) psal Giovanni Vincenzo mantovskému vévodovi, *che pregai già molti giorni il Signor Conte Gio. Giacomo d'Arco ad intervedere dalla benignità di lei li quattrocento scudi d'oro che deve il Signor Marchese Guerriero del suo passaggio, poiche io non ce lo posso chiedere per non haverli io data la Croce, e perche al presente me ne ritrovo in particolar bisogno per districarmi di quà...*
- 110 18. října 1620 (Řím) psal Giovanni Vincenzo Neversovi: *Se havessi l'assenso di Spagna, facessimo gagliardo progresso nei stati di Napoli e Civilia (!), poichè senza quello sono diversi che sollicitano il signor Infante di Fetz à procurar da me plenipotenza di pigliare le provanze della loro nobiltà [...] Esso signor Infante fa molta diligenza per servizio dell'ordine e ha trattato col signor Duca di Nocera per disporlo à prendere una Croce di Priorato di Napoli, e credo non vi sarà difficoltà, quando vi sarà l'assenso detto. Io non trato in quei stati per non vi essere sin'hora l'assenso, ma se loro verranno qua à Roma, o mandarano persona con procura, io gli conferiro le Croci come le desiderano.* Collezione Segala, BCT1-2588.1.
- 111 K němu BEATRIZ ALONSO ACERO, *Sultanes de Berberia en tierras de la cristiandad. Exilio musulmán, conversión y asimilación en la monarquía hispánica, siglos XVI-XVII*, Barcellona 2006, 79-86.
- 112 Giovanni Vincenzo d'Arco vévodovi z Nocery, 19. prosince 1620 (Řím), Collezione Segala, BCT1-2588.1: *Vado circonspecto à far Priori, con tutto io ne sia ricercato, per veder d'haverne di qualità, e non derogare per quanto si può alla condizione del Signor Duca di Mantova, e di tanti altri prencipi, ch'hanno presa questa dignità, come ella potrà vedere dalla nota annessa. Spero nondimeno al prosimo nuovo anno fare un'honorevole promotione de cavaglieri, e quando Vostra Eccellenza si risolverà, come mostra desiderare d'aggregarsi nella confratellanza di così pregiati personaggi, sarà da me ricevuta con contento e sodisfatione particolare ed universale di tutto l'ordine e lo potrà conferire uno delli dui Priorati di Napoli... Jde o duplikát psaní, na které Giovanni Vincenzo neobdržel odpověď a posílal ho vévodovi znovu 6. března 1621, *desideroso di sapere [...]* la risoluzione di V. E.*
- 113 *Dopo molte e continue istanze da me fatte, Sua Santità finalmente è rimasta servita di concedere per Breve Apostolico liber licenza all'ordine nostro di fare cavaglieri per i stati di Santa Chiesa, il che dal passato Pontefice non si puote ottener mai se non in voce. [...] Nel mentre che mi tratterò quivi, poiche sono cessate le difficoltà, procurò di fare qualche promotione de Cavalieri, sendomene comparvi alcuni forastieri, e vedrò anco che resolutione prenderanno questi signori Romani che sino da principio m'instavano, sebene paiono al presente alquanto raffreddati per gl'incontri passati, assicurandomi, che anco V. A., finche non vi è altro intoppo, rimarrà servita di gratificare et honorare l'ordine con una numerosa promotione ne' suoi stati...* Giovanni Vincenzo d'Arco mantovskému vévodovi, 10. dubna 1621 (Řím), Collezione Segala, BCT1-2588.1.

Do Říma se Giovanni Vincenzo navrátí teprve 5. června 1620¹¹⁴ a zůstal zde až do května následujícího roku. Z jeho dopisů adresovaných Neversovi, mantovskému vévodovi Ferdinandovi nebo doktoru Fabiu Maxmiliánovi Ponzonovi (d'Arkovu důvěrníkovi na císařském dvoře)¹¹⁵ seznáváme některé naléhavé záležitosti vznikajícího řádu, např. d'Arkovo úsilí o uznání hodnosti řádového vyslance¹¹⁶ nebo vymezení řádu vůči příslušníkům ortodoxní církve.¹¹⁷ Leitmotivem dopisů je však zejména kauza bratří Petrignianiů-Sforza, zakladatelů řádu, kteří se prakticky vzápětí po založení řádu dostali do sporů s Carlem di Gonzaga-Nevers a ostatními čelnými představiteli řádu a byli postupně z řad Křesťanské milice vypuzeni. Giovanni Vincenzo měl (jak si ostatně Petrignianiové sami stěžovali) na jejich vypuzení lví podíl. Sledoval tím zřejmě i svou vlastní agendu, neboť omezení práv Petrignianiů v řádové hierarchii posilovalo i jeho postavení v jižní řádové oblasti. Petrignianiové v nedatovaném memoriálu Neversovi a d'Arkovi předhazovali, že se první chtěl stát na jejich úkor velmistrem a druhý velkým kancléřem řádu.¹¹⁸ Není vyloučeno, že tato výtky je oprávněná, neboť d'Arkova agilní činnost pro vznikající řád skutečně svědčí o velkých očekáváních, které hrabě s tímto podnikem spojoval, jak ostatně dokládá i list z 19. prosince 1620, kterým Giovanni Vincenzo nový řád představil vévodovi z Nocery:

...l'ordine e militare, libero, fondato da confratellanza et unione di molti Duchi, Principi e Cavaglieri qualificati à guisa di quello del Tosone, di Santo Spirito, della Giarattiera e simili. Per superiore d'esso non si riconoscerà altro che il Gran' mastro, qual à piu voti sarà eletto al capitolo generale che si convocarà subito stabilito ch'io habbia il consenso in questo distretto d'Italia. Gl'obligi de cavaglieri V. E. si potrà vedere dalle conditione e dalla forma del giuramento qui congiunte. Gl'altri particolari d'esso instituto, articoli e dichiarazioni contengono il buon governo dell'ordine, ed'il modo del suo progresso, dei quali il Signor Infante rihaverà copia da lui fatta rilevare mentre mi tratteni l'anno passato in Napoli. Già è passato un'anno e mezo che da tutto l'ordine io fui mandato quà à trattare con Sua Santità e Principi d'Italia per introdurlo in questo distretto, e mi fu conferita ogni autorità di creare cavaglieri e formare il consiglio. Fui accompagnato con affetuosissime lettere della Maestà del Re Ferdinando hora Imperatore, mio signore, dirette à Sua Beatudine, et à gl'altri potentati d'Italia. Gionto di Germania in Lombardia feci cavaliere Priore del Stato Mantovano e del Monferrato quel Serrenissimo signor Duca, ottenni qui che Sua Santità si dichiarò benignamente sommo protettore dell'ordine, mi concesse ogni facoltà di creare cavaglieri nelli stati della chiesa, e mi fece gratia de suoi brevi apostolici promotoriali alla Maestà Cattolica, et altri Principi, sebene sino adesso non ho fatto presentar'altro che quello in Spagna.

Cesare Grifonelli z městečka Offida nelle Marche, který psal ve věci řádu Giovanni Vincenzovi z Neapole 5. února 1621 (Collezione Segala, BCT1-2549.58), byl nepochybně jedním z taktó získaných spojenců. Jeho řádový slib učiněný v Římě (*in Palatio solitae Residentiae Illustrissimi Domini Comitis Joannis Vincentii de Arco [...] in praesentia Illustrissimi Domini Francisci Marchionis Bevilaquae de Ferraria, et nobilis Domini Sebastiani Pellegrini de Rubei, Hispani*) 13. dubna neurčeného roku (snad 1620) viz tamtéž, BCT1-2588.1.

- 114 Giovanni Vincenzo d'Arco infantovi z Fesu, 6. června 1620 (Řím), Collezione Segala, BCT1-2560.28.
 115 Dopisy jsou uloženy v Archivio dei Gonzaga, busta 1414, a v Collezione Segala, BCT1-2588.1.
 116 Giovanni Vincenzo d'Arco mantovskému vévodovi Ferdinandovi, 10. února 1621 (Řím), Archivio dei Gonzaga, busta 1414.
 117 Giovanni Vincenzo d'Arco Ponzonovi, 12. dubna (Neapol), Collezione Segala, BCT1-2588.1.
 118 Nejlépe kauzu líčí Parma, *Řád*, 255-258. Cennou dokumentaci z Archivio dei Gonzaga (z velké části zřejmě z pera Giovanni Vincenza d'Arco) vydal MALACARNE, *I Gonzaga*, 100-102, 335-339, avšak d'Arkovy dopisy uložené v busta 1414 dosud nebyly vytženy v úplnosti, zatímco jeho korespondence v Collezione Segala nebyla vzata v potaz vůbec.

Poslední projekt

Někdy na přelomu května a června 1621 Giovanni Vincenzo opustil Řím a vydal se na sever.¹¹⁹ Motiv jeho cesty nesouvisel s Řádem křesťanské milice, nýbrž s novým a poměrně nečekaným záměrem: Po osmi letech vdoveckého života se hrabě rozhodl oženit se podruhé. V genealogické literatuře se udává, že Giovanni Vincenzo byl podruhé ženat s Isabellou či Elisabettou Gonzaga, avšak ohledně jejího genealogického zakotvení nepanovala jistota. Skutečnost, že Vincenzův bratr Pirro měl manželku Barbaru z boční větve Poviglio luzzarské sekundogenitury Gonzagů (ta nicméně zemřela již před rokem 1609) sváděla k předpokladu, že Isabella/Elisabetta byla Barbařinou sestrou, a že tedy oba bratři měli za manželky rodné sestry.¹²⁰ To však není správné řešení a skutečný stav věcí objasňuje teprve list psaný jménem nezletilého toskánského velkovévody Sieně 6. června 1621 a pověřující Federika Gonzagu - nepochybně markýze z Luzzary (†1630) - aby velkovévodu zastupoval na nadcházející Vincenzově svatbě s Elisabettou, dcerou nebožtíka Giordana Gonzagy. Jmenovaného můžeme s jistotou ztotožnit s knížetem Giordanem (1553-1614) z linie Gonzaga di Vescovado, který měl skutečně dceru Elisabettu, provdanou v roce 1626 za Arriga Rossiho, markýze di San Secondo, šlechtice ve vojenských službách mantovských vévodů.¹²¹ S jistotou tedy můžeme říci, že Giovanni Vincenzo v létě 1621, krátce před svou smrtí, připravoval svatbu s osiřelou slečnou z jedné z mantovských sekundogenitur. Jelikož poručníkem Elisabetty byl mantovský vévoda Ferdinando,¹²² adresát d'Arkových dopisů a před časem d'Arkem přijatý do Řádu křesťanské milice, můžeme předpokládat, že sňatek znamenal výrazné upevnění vztahů Giovanni Vincenza ke gonzagovské dynastii, která postupně získávala hlavní slovo i v nově vznikajícím řádu. Sňatek, pokud k jeho stvrzení skutečně došlo, byl zřejmě uzavřen někdy v červnu 1621, patrně v Mantově.¹²³ Manželství ovšem netrvalo dlouho. Ještě v létě téhož roku, patrně náhle, Giovanni Vincenzo za neznámých okolností zemřel, což vysvětluje, proč o jeho druhé manželce nejsme skoro vůbec informováni.¹²⁴

119 Jeho poslední list z Říma, adresovaný Giovanni Battistovi d'Arco, je datován 15. května 1621, Collezione Segala, BCT1-2564.2.

120 Barbara byla dcerou poměrně nevýznamného Luigiho (1538-1570), který pobýval ve Ferrare, a její sestra by v době předpokládaného sňatku s Giovanni Vincenzem musela být již v pokročilém věku, POMPEO LITTA, *Gonzaga di Mantova*, Milano 1835, Tav. XVI. Litta skutečně uvádí Barbařinu sestru Elisabettu, která se prý provdala za svého příbuzného Federika Gonzaga di Luzzara (†1630) a zemřela 12. června 1620, protože se Federico znovu oženil s Fulvií Collaltovou. Litta možná zaměnil Elisabettu s její stejnojmennou neteří (dcerou Federika - bratra Barbary a Elisabetty - a Silvie Collaltové).

121 *Il Conte Gio. Vincenzo d'Arco nel passar di qua m'ha dato conto d'haver concluso matrimonio con D. Lisabetta figliuola già del Ill[ustrissimo] S[ignore] Giordano Gonzaga et devendosi celebrare in breve lo spozalizio, m'ha richiesto di deputare uno che vi intervenga per me. Io adunque ho eletto a questo ufficio la persona di V. S. et la prego d'assistervi in nome mio che sara come se vi fossi presente io stesso.* Carlo d'Arco, *Famiglie Mantovane* (viz pozn. 3), s. 218G, no. 9. Srov. LITTA, *Gonzaga*, Tav. X. Ostatně již 15. května 1621 informoval Giovanni Vincenzo z Říma syna svého bratrance o *trattato del matrimonio trà me e Don'Elisabetta figliuola del già Signor Giordano Marchese Gonzaga [...] essendo concluso ogni punto con sodisfazione particolare del Serenissimo Signor Duca parente e tutore d'essa signora, e fratelli*, Collezione Segala, BCT1-2564.2.

122 Viz předchozí pozn.

123 27. června 1621 (Arco) oznamovali *Il sindaco e consiglieri di Oltresarca Bartolomeu Minossiovi*, dvořanu Giovanni Vincenza: *Havemo inteso e con nostra grandissima consolazione il nobilissimo maritaggio del Illustrissimo Signore Conte nostro Signore e padrone...* Collezione Segala, BCT1-2574.42.

124 Datum úmrtí není známo, avšak seznam Arkových odkazů novému kostelu v Arku je datován v Mantově 11. září 1621, Collezione Segala, BCT1-2587.6. Pirro d'Arco žádal 12. června 1622 (Arco) mantovského vévodu o *collatione in me, di Prior Cavagliere di esso Ordine, col medesimo Priorato, che da principio fu convertito nel già Conte Gio. Vincenzo mio fratello*, Archivio dei Gonzaga, busta 1414.

Závěr

Literatura, která Giovanni Vincenzovi doposud věnovala (byť pouze okrajově), pozornost, měla tendenci zdůrazňovat buď jeho kontakty s habsburským domem, nebo jeho italské zakotvení. Zatímco v podání Karla Antona von Arco (1886) a na mnohem vyšší úrovni Gerharda Rilla (1976) vystupuje Giovanni Vincenzo v první řadě jako habsburský dvořan a o jeho četných kontaktech k mantovskému dvoru se zde nedozvíme mnoho konkrétního,¹²⁵ představil Giuseppe Amadei (1980) Giovanni Vincenza, v návaznosti na rukopisnou práci Carla d'Arco z 19. století, jako v první řadě dvořana mantovského, aniž by zohlednil jeho dlouhleté a ze společenského i kulturního hlediska významné působení při dvorech Rudolfa II., arcivévody Maxmiliána, císaře Matyáše a jeho nástupce Ferdinanda II.¹²⁶ Životní příběh Giovanni Vincenza ovšem dostane smysl pouze tehdy, pokud oba tyto pohledy propojíme. Poznáváme totiž, že horizont d'Arkova působení byl velmi široký - omezený sice na oblasti pod vládou katolických panovníků, avšak významně přesahující oblast Tridentska, Tyrolska a Severní Itálie. Giovanni Vincenzo se suveréně pohyboval ve dvorském a militárním prostředí střeoevropských Habsburků, severoitalských vévodských domů a milánských a bruselských místodržitelů. Tím se do značné míry vysvětluje i jeho dosud ne ve všech aspektech objasněná kulturně-zprostředkovatelská činnost: Hrabě, jehož vlastní sestra patřila k hudebním hvězdám ferrarského dvora, projektuje pro císařský dvůr hudebně-dramatické představení po vzoru soudobé severoitalské produkce, ale ze střední Evropy naopak přiváží do Itálie ideu nového rytířského řádu. Přitom nespouští ze zřetele osobní a rodinné zájmy, jak ostatně svědčí i finanční souvislosti jeho pražského pobytu roku 1617. Řada aspektů jeho činnosti zasluhuje další objasnění, a jmenovitě role, kterou Giovanni Vincenzo a jeho příbuzní mohli sehrát v životě Giovanni Maria Filippiho, zůstává jen v rovině hypotéz, ač zasluhuje další pozornost, stejně tak jako celá všestranná osobnost Giovanni Vincenza d'Arco.

125 ARCO, *Chronik*, 175n.; RILL, *Geschichte*, 264n. a passim.

126 AMADEI, *Il Palazzo*, 48n.